

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων – Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων – Πανεπιστήμιο Πειραιά
Τμήμα Οικονομικών Επιστημών – Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

«Η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης
στο πλαίσιο του παιδαγωγικού προγράμματος των
Παιδικών Εξοχών των ΟΤΑ:
μελέτη περίπτωσης κεντρικού Δήμου της Αττικής»

Σάββας Κυτίδης

Κόρινθος, Οκτώβριος 2021

Department of Political Studies and International Relations – University of Peloponnese
Department of Business Administration – University of Piraeus
Department of Economics – Democritus University of Thrace

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
“Local and Regional Government and Development”**

**“Pedagogy in the municipal summer camps: a case study of summer
camp educational services offered by a central Municipality in the
region of Attica”**

Savvas Kytidis

Corinth, October 2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.
2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του συγγραφέα και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Ο δηλών

Σάββας Κυτίδης

Στον αδελφό μου Γιάννη
που δεν είναι πια κοντά μας

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα Καθηγητή μου κύριο Σωκράτη Κονιόρδο, για την πολύτιμη καθοδήγηση και διδαχή του καθ'όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για την αμέριστη συμπαράστασή της σε όλα όσα κάνω στη ζωή.

Η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης στο πλαίσιο του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών των ΟΤΑ: μελέτη περίπτωσης κεντρικού Δήμου της Αττικής

Σημαντικοί Όροι: Υπηρεσίες Εκπαίδευσης, Παιδικές Εξοχές, Παιδαγωγικοί Στόχοι, Παιδαγωγικό Πρόγραμμα, Παιδαγωγικές Δραστηριότητες, Εκπαίδευση Στελεχών Κατασκήνωσης.

Περίληψη

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση κατέχει στο σύγχρονο διοικητικό σύστημα τη θέση της πρώτης γραμμής για την εξυπηρέτηση των πολιτών. Η υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής, ιδίως, αντιμετωπίζεται από τους πολίτες ως η «ταυτότητα» των τοπικών βαθμών δημόσιας εξουσίας. Ως τμήμα των κοινωνικών τους δράσεων, πολλοί δήμοι λειτουργούν μονάδες Παιδικών Εξοχών για τη θερινή φιλοξενία παιδιών σχολικής ηλικίας.

Η σύγχρονη βιβλιογραφία θεωρεί το θεσμό των Παιδικών Εξοχών πρωτίστως εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό και οικολογικό. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δήμοι καλούνται να παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες στους μικρούς κατασκηνωτές, σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας κατάλληλα παιδαγωγικά προγράμματα για τη δημιουργική ψυχαγωγία τους.

Το επίπεδο των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που παρέχονται μέσα στις Παιδικές Εξοχές θα πρέπει να αξιολογείται, όπως όλες εξάλλου οι υπηρεσίες, υπό τους όρους της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας. Κεντρικό ερώτημα της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η επάρκεια των εκπαιδευτικών υπηρεσιών στις κατασκηνωτικές μονάδες των ΟΤΑ. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιήθηκε ως αντικείμενο μελέτης η περίπτωση των Παιδικών Εξοχών που διατηρεί ένας κεντρικός Δήμος της Αττικής. Από τη μελέτη θα εξαχθούν συμπεράσματα και θα αναδειχθούν προτάσεις που σκοπό έχουν να συμβάλουν στη βελτίωση του παιδαγωγικού προγράμματος του υπό μελέτη Δήμου αλλά και άλλων δήμων που οργανώνουν Παιδικές Εξοχές.

Pedagogy in the municipal summer camps: a case study of summer camp educational services offered by a central Municipality in the region of Attica

Keywords: Educational services; Children's summer camps; Pedagogical goals; Pedagogical program; Pedagogical activities; Summer camp staff training.

Abstract

Local administrative organizations are ranked as frontline citizen service providers in the contemporary public management system. The implementation of social policies, in particular, is recognized by the citizens as a local government's identity. In this regard, most municipalities organize and run Children's Summer Camps to host school-age children as part of their social activities programs.

Modern summer camps are considered to operate, according to current literature, as institutions of education, pedagogy, and introduction of children to ecological living. The municipal authorities are therefore responsible to provide educational services for young campers, by implementing specially designed creative leisure pedagogical programs.

The quality of the educational services offered in summer camps should be measured in terms of effectiveness and efficiency. This diploma thesis examines the adequacy of educational services provided by municipal summer camps; therefore, a case study research was conducted on a summer camp operated by a central Municipality in the region of Attica. The purpose of the study is to draw conclusions and formulate proposals which may contribute to the improvement of the studied case, and could be further implemented in more municipal camps.

Περιεχόμενα

Περίληψη	i
Abstract	ii
Κατάλογος Πινάκων	v
Κατάλογος Διαγραμμάτων	vi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΞΟΧΩΝ	1
1.1 Εισαγωγή.....	1
1.2 Η εξέλιξη του θεσμού των Παιδικών Εξοχών στο διεθνή χώρο	1
1.3 Οι Παιδικές Εξοχές στον ελληνικό χώρο.....	4
1.4 Συμπέρασμα	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΞΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	8
2.1 Εισαγωγή.....	8
2.2 Ορισμός, τυπολογία, θεσμικό πλαίσιο.....	8
2.3 Οργάνωση του παιδαγωγικού προγράμματος.....	11
2.4 Το πρότυπο παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών ΤΥΠΕΤ	14
2.5 Συμπέρασμα	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΟΙ ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΞΟΧΕΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	16
3.1 Εισαγωγή.....	16
3.2 Εγκατάσταση, οργάνωση και διοίκηση των Παιδικών Εξοχών	16
3.3 Κατάρτιση του παιδαγωγικού προγράμματος	18
3.4 Πρόσληψη και εκπαίδευση στελεχιακού δυναμικού.....	20

3.5 Κόστος παιδαγωγικού προγράμματος	22
3.6 Συμπέρασμα	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	25
4.1 Εισαγωγή	25
4.2 Μεθοδολογία λήψης συνεντεύξεων	25
4.3 Αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις	27
4.4 Συμπέρασμα	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	30
5.1 Εισαγωγή	30
5.2 Μεθοδολογία έρευνας μέσω ερωτηματολογίων	30
5.3 Αποτελέσματα από τη στατιστική ανάλυση δεδομένων.....	32
5.4 Συμπέρασμα	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	40
6.1 Εισαγωγή	40
6.2 Διαπιστώσεις-Συμπεράσματα	40
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	44
A. ΕΡΕΥΝΑ ΜΕΣΩ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.....	44
B. ΕΡΕΥΝΑ ΜΕΣΩ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

Κατάλογος Πινάκων

Αριθμός / Τίτλος Πίνακα	Σελίδα
Π.1: Πού υπηρετείτε;	55
Π.2: Με ποια ιδιότητα;	55
Π.3: Ως εκπαιδευτικός, ποιους από τους παρακάτω στόχους του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών θεωρείτε σημαντικούς;	55
Π.4: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Αθλητικές Δραστηριότητες του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών;	56
Π.5: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Μουσικοκινητικές Δραστηριότητες;	57
Π.6: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνει η δραστηριότητα «Το παιχνίδι ως μέσο απόκτησης γνώσης»;	57
Π.7: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Κατασκευές και Χειροτεχνίες;	58
Π.8: Τι είδους Ιστορίες και Παραμύθια θα πρέπει να περιλαμβάνονται;	58
Π.9: Ποιες δραστηριότητες είναι κατάλληλες για να μνήσουν τα παιδιά στην τεχνική της Προετοιμασίας και Παρουσίασης διαφόρων Θεμάτων;	59
Π.10: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να σχεδιάζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών;	59
Π.11: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών;	60
Π.12: Θα θέλατε να προσθέσετε διευκρινίσεις σχετικά με πρόσθετα προσόντα ή εξειδικεύσεις που θα πρέπει να έχουν όσοι σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών; (απαντήσεις ανοικτού τύπου που ομαδοποιήθηκαν)	60

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Αριθμός / Τίτλος Διαγράμματος	Σελίδα
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1: Σημαντικότητα των στόχων του παιδαγωγικού προγράμματος.....	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Αθλητικές Δραστηριότητες	33
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Μουσικοκινητικές Δραστηριότητες	34
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4: Τι πρέπει να περιλαμβάνει το Παιχνίδι ως μέσο απόκτησης Γνώσης	34
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.5: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Κατασκευές και Χειροτεχνίες	35
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.6: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Ιστορίες και Παραμύθια	35
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.7: Τι πρέπει να περιλαμβάνει η Τεχνική της Παρουσίασης.....	36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.8: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να σχεδιάζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών.....	36
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.9: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών.....	37
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.10: Ομαδοποιημένες ανοικτές απαντήσεις: Πρόσθετα προσόντα ή εξειδικεύσεις όσων σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΞΟΧΩΝ

1.1 Εισαγωγή

Οι Παιδικές Εξοχές είναι ένας θεσμός γνωστός και αγαπητός σε μεγάλη μερίδα των παιδιών στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Είναι μια ευκαιρία για ψυχαγωγία με συνομηλίκους και απόκτηση νέων εμπειριών χωρίς την παρουσία γονιών και κηδεμόνων. Ταυτόχρονα, αποτελεί μια ευκαιρία για τους γονείς να εξασφαλίσουν ολιγοήμερες διακοπές και ψυχαγωγία για τα παιδιά τους. Είναι γνωστό σε όλους τους κοινωνικούς κύκλους ότι, παρά τους αρχικούς δισταγμούς αρκετών παιδιών και γονέων, οι Παιδικές Εξοχές εντέλει κατακτούν μικρούς και μεγάλους.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστεί η εξέλιξη του κατασκηνωτικού θεσμού, από τις πρώτες καταγραφές της αρχαιότητας μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Θα παρουσιαστούν κατά χρονολογική σειρά τα γεγονότα που επηρέασαν το χαρακτήρα των Παιδικών Εξοχών σε διεθνές επίπεδο, όπως αυτά έχουν καταγραφεί στην ερευνητική βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Φθάνοντας στο σήμερα, θα παρουσιαστούν οι σύγχρονες τάσεις που διαμορφώνουν τον κατασκηνωτικό θεσμό.

Η βιβλιογραφική επισκόπηση θα περάσει κατόπιν στον ελληνικό χώρο. Θα παρακολουθηθεί η εξέλιξή του από τις αρχές του 20ού αιώνα, θα εντοπιστούν τα γεγονότα που επηρέασαν την ιστορία του και θα διακριθούν οι «περίοδοι» που διένυσαν οι Παιδικές Εξοχές ως προς τον κοινωνικό τους ρόλο. Η μελέτη θα καταλήξει στη σημερινή εποχή, προκειμένου να αναγνωριστεί ποια είναι η σύγχρονη φιλοσοφία των Παιδικών Εξοχών στην Ελλάδα, ποιος είναι ο στόχος τους και ποια είναι επακολούθως η κοινωνική τους συμβολή.

1.2 Η εξέλιξη του θεσμού των Παιδικών Εξοχών στο διεθνή χώρο

Ο γνώριμος σε πολλούς θεσμός των Παιδικών Εξοχών ή αλλιώς Κατασκηνώσεων αποδίδεται περιεκτικά με τον ορισμό που δόθηκε το 2007 από την Αμερικανική Ένωση Κάμπινγκ, σύμφωνα με τον οποίο η κατασκήνωση είναι ένας θεσμός ο οποίος, μέσω της ομαδικής διαβίωσης παιδιών

στην ύπαιθρο, προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία για δημιουργικότητα, ψυχαγωγία και εκπαίδευση με διαρκή αποτελέσματα. Στόχος είναι η ψυχοσυναισθηματική, κοινωνική, σωματική και πνευματική ανάπτυξη των μικρών κατασκηνωτών, ο οποίος επιτυγχάνεται χάρη στο συνδυασμό εκπαιδευμένων ηγετικών Στελεχών και των πηγών του φυσικού περιβάλλοντος (American Camp Association, 2007, όπ. αναφ. στο: Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 14).

Κεντρικός στόχος των κατασκηνώσεων είναι η ενίσχυση της σωματικής και πνευματικής υγείας των παιδιών, χάρη στην παραμονή τους στο φυσικό περιβάλλον, στην κοινωνική επαφή με τα άλλα παιδιά και στην ενεργή συμμετοχή τους σε κατάλληλα επιλεγμένες δραστηριότητες. Η φιλοσοφία πάνω στην οποία είναι δομημένη καθεμιά κατασκήνωση και οι επιμέρους στόχοι αυτής, είναι τα στοιχεία που καθορίζουν τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 56-57).

Οι πρώτες αναφορές στο θεσμό της κατασκήνωσης ως υπαίθριας δραστηριότητας εντοπίζονται στην αρχαία Ελλάδα. Οι αρχαίοι παιδαγωγοί αναγνώριζαν τα अपαράμιλλα οφέλη της παραμονής των παιδιών στην ύπαιθρο και για το λόγο αυτό επιτελούσαν μέρος της διαπαιδαγώγησης μέσα στο περιβάλλον της φύσης. Η μυθολογία θέλει τους βασιλικούς γόνους να έχουν μαθητεύσει δίπλα στον Κένταυρο Χείρωνα, μέσα στο δάσος του Πηλίου (Γιόκαρης, 1959, σελ. 1-20). Όσον αφορά τις ιστορικές καταγραφές, στην Αθήνα είχε καθιερωθεί ο θεσμός του Εφηβαίου κατά τον οποίο οι νεαροί συχνά κατασκήνωναν στην ύπαιθρο (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 18). Κατά ανάλογο τρόπο, οι νεαροί Σπαρτιάτες εκπαιδεύονταν μέσα σε μια ιδιαίτερη μορφή κατασκηνώσεων με έντονο στρατιωτικό χαρακτήρα και με στόχο το χτίσιμο ισχυρού σώματος και πνεύματος (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 57).

Οι πρώτες καταγραφές κατασκηνώσεων υπό τη σύγχρονη μορφή τους ανάγονται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Η παλαιότερη καταγραφή αφορά μια εκκλησιαστική κατασκήνωση στον Καναδά του 1840, ενώ στις ΗΠΑ αναφέρεται η λειτουργία της πρώτης οργανωμένης κατασκήνωσης στα 1861. Στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, ως πρώτη κατασκήνωση της σύγχρονης εποχής λογίζεται από τους μελετητές εκείνη που δημιουργήθηκε από έναν κληρικό περί το 1876 στη Ζυρίχη (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 17). Αποστολή της συγκεκριμένης κατασκήνωσης ήταν να περιθάλλει παιδιά που ζούσαν υπό άσχημες συνθήκες (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 57).

Η μεγαλύτερη ανάπτυξη του κατασκηνωτικού θεσμού παρατηρείται κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα κατεξοχήν σε ΗΠΑ, Καναδά και Ρωσία, αλλά και σε Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και στις Σκανδιναβικές χώρες (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 17).

Οι πρώτες θερινές κατασκηνώσεις στις ΗΠΑ ξεκίνησαν να οργανώνονται από δασκάλους, κληρικούς και γιατρούς, κατά τις δεκαετίες του 1870 και του 1880. Οι μελετητές απέδωσαν την εξάπλωση των κατασκηνώσεων στην ανάγκη των παιδιών να αποδράσουν από το «τεχνητό» και επιβλαβές περιβάλλον της πόλης, από τον περιορισμό σε κλειστούς χώρους αλλά και από τις διακοπές μαζί με τους γονείς τους σε ξενοδοχεία που δεν ήταν φιλικά στις μικρές ηλικίες. Οι εμπνευστές των κατασκηνώσεων της εποχής θεώρησαν ότι η άμεση και αποκλειστική επαφή των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον θα δομήσει ολοκληρωμένες προσωπικότητες και μετέπειτα ενήλικες που θα είναι χρήσιμοι και παραγωγικοί για την κοινωνία (Smith M.B., 2006, σελ. 73-75).

Οι πρώτες κατασκηνώσεις των ΗΠΑ απευθύνονταν μόνον σε αγόρια, ενώ κατά τα τελευταία έτη του 19^{ου} αιώνα λειτούργησαν ιδιωτικές κατασκηνώσεις για κορίτσια και ιδρύθηκαν αντίστοιχες δομές για παιδιά με αναπηρίες (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 17). Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, η κατασκηνωτική φιλοσοφία εξελίχθηκε ως ιδεολογική σύνθεση ενός ευρύτερου κινήματος επιστροφής στη φύση (Eells, 1986, σελ. 42) και του αναδυόμενου κινήματος διάδοσης της Παιδικής Χαράς (Smith M.B., 2006, σελ. 75). Οι κατασκηνώσεις πρέσβευαν τώρα την προσωρινή και όχι μόνιμη απόδραση στη φύση, όπου τα παιδιά θα διδάσκονταν αξίες της ζωής μέσα από τις δραστηριότητες αναψυχής (Smith M.B., 2006, σελ. 76).

Το έτος 1904 θεωρείται από τους μελετητές ως σημείο καμπής για την επιστημονική αναγνώριση της προσφοράς των κατασκηνώσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς εκείνη τη χρονιά ο ψυχολόγος G. Stanley Hall δημοσίευσε το βιβλίο-μελέτη στην εφηβική ηλικία *Adolescence*. Ο Hall ανέπτυξε τη θεωρία ότι η πορεία ανάπτυξης των παιδιών ομοιάζει προς την πορεία ανάπτυξης της πολιτισμένης κοινωνίας (Gershon, 2016). Για το λόγο αυτό, ο Hall θεωρεί ότι η «πρωτόγονη» διαβίωση των παιδιών στη φύση δεν έχει μόνον παιδαγωγικό χαρακτήρα αλλά είναι ουσιώδες στάδιο για την υγιή τους ανάπτυξη (Smith M.B., 2006, σελ. 76).

Μέχρι το τέλος του πρώτου παγκοσμίου πολέμου στα 1918, οι κατασκηνώσεις στις ΗΠΑ ξεπερνούσαν τις χίλιες (Gershon, 2016). Το μιλιταριστικό κλίμα των δεκαετιών του 1920 και του 1930 επηρέασε τη φιλοσοφία αρκετών αμερικανικών κατασκηνώσεων, οι οποίες οργανώθηκαν ως χώροι άσκησης για το σώμα και το πνεύμα μέσα στο ευεργετικό περιβάλλον της φύσης, ως αντίδοτο στη μαλθακότητα της αστικής ζωής. Παρ'όλα αυτά, η φιλοσοφία των κατασκηνώσεων απομακρύνθηκε σταδιακά από την αντίθεση μεταξύ ζωής στη φύση και ζωής στην πόλη και το πρόγραμμά τους εμπλουτίστηκε με «αστικές» δραστηριότητες αθλητισμού και αναψυχής (Smith M.B., 2006, σελ. 77-79). Τα χρόνια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου οδήγησαν σε σημαντικό μετασχηματισμό της κατασκηνωτικής φιλοσοφίας. Αρκετές κατασκηνώσεις ήταν χώροι παραγωγής αγροτικών αγαθών για την ενίσχυση των πολεμικών γραμμών, ενώ οι περισσότερες λειτουργούσαν

σαν καταφύγια για την ανακούφιση των ταλαιπωρημένων από τον πόλεμο παιδιών (Smith M.B., 2006, σελ. 82).

Η θεωρία του «θεραπευτικού» ρόλου των κατασκηνώσεων επικράτησε κατά τα μεταπολεμικά χρόνια και διατηρήθηκε μέχρι τη δεκαετία του 1970. Ταυτόχρονα, κέρδιζε έδαφος η άποψη των ειδικών ότι η εξιδανίκευση της κατασκηνωτικής εμπειρίας μέσα στη φύση δεν είναι παρά η προβολή των ρομαντικών προσδοκιών των ενηλίκων, ενώ στην πραγματικότητα το φυσικό περιβάλλον μπορεί να φανεί ακόμη και τρομακτικό σε ένα παιδί που είναι μαθημένο στη ζωή της πόλης. Από το 1970 και έπειτα, οι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό και την υλοποίηση των κατασκηνωτικών προγραμμάτων λάμβαναν πλέον υπόψη τόσο την ανάγκη για απόδραση αλλά και την ανάγκη για σύνδεση της κατασκηνωτικής εμπειρίας με τον πραγματικό κόσμο (Smith M.B., 2006, σελ. 89-90).

Κατά την τελευταία εικοσαετία, η διεθνής βιβλιογραφία, ιδίως η αμερικανική, υποστηρίζει ότι η κοινωνική αξία του σύγχρονου κατασκηνωτικού κινήματος έγκειται στο παιδαγωγικό του έργο, το οποίο δρα συμπληρωματικά προς τη σχολική εκπαίδευση (Smith P.L., 2010, σελ. 1-2). Η κατασκηνωτική εμπειρία πρέπει να παρέχει στα παιδιά αναπτυξιακές ευκαιρίες που θα χρησιμεύσουν ως εφόδια για την ακαδημαϊκή τους πρόοδο. Η κατασκήνωση είναι μια βιωματική αίθουσα διδασκαλίας, όπου τα πολυτιμότερα μαθήματα που διδάσκονται είναι η αίσθηση της κοινότητας, η αναγνώριση της ποικιλομορφίας, η υπευθυνότητα, η αυτενέργεια, η διαχείριση των προβλημάτων, η απόκτηση κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Η P.L. Smith περιγράφει την παιδαγωγική αποστολή της σύγχρονης κατασκήνωσης λέγοντας ότι το ζητούμενο είναι τα παιδιά να μάθουν να συμβάλλουν και όχι απλώς να συμμετέχουν (Smith P.L., 2010, σελ. 3).

1.3 Οι Παιδικές Εξοχές στον ελληνικό χώρο

Στην Ελλάδα, οι πρώτες Παιδικές Εξοχές λειτούργησαν στην Αττική κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Επρόκειτο για τη μονάδα που διοργανώθηκε στη Βουλιαγμένη από τη σύζυγο του αρχαιολόγου Ερρίκου Σλήμαν και την πρώτη προσκοπική κατασκήνωση που λειτούργησε στο δάσος της Μαγκουφάνας στο Μαρούσι. Στη δεκαετία του 1920 ξεκίνησαν οι κατασκηνώσεις του ΠΙΚΠΑ και της ΧΑΝ σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Οι Παιδικές Εξοχές της εποχής λειτουργούσαν κυρίως με σκοπό την αποκατάσταση και την ενίσχυση της υγείας των μαθητών, μάλιστα ως τέτοιες ορίστηκαν και με σχετικό νόμο του τότε Υπουργείου Παιδείας. Για το λόγο αυτό, τα χρόνια από το 1911 έως 1928 αναφέρονται στη βιβλιογραφία ως η «ιατροκοινωνική» περίοδος των Παιδικών Εξοχών (Λεβεντάκης & Γκαρίλα, 2019, σελ. 137).

Από το 1929 μέχρι και τη λήξη της γερμανικής κατοχής το 1945 συνέχισαν να λειτουργούν Παιδικές Εξοχές, ιδίως στην Αττική, με κύριο σκοπό τη σίτιση των παιδιών που βρίσκονταν σε ανάγκη (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 18). Κατά τα χρόνια μέχρι την έναρξη του πολέμου, ο θεσμός είχε ήδη ενισχυθεί και τα προγράμματα είχαν εμπλουτιστεί με αθλητικές δραστηριότητες και διδασκαλία των κανόνων υγιεινής. Κατά την περίοδο του καθεστώτος Μεταξά το κατασκηνωτικό πρόγραμμα έδωσε έμφαση στην ηθική διάπλαση των παιδιών, στην εθνική και τη θρησκευτική τους διαπαιδαγώγηση. Επρόκειτο για την επονομαζόμενη «ηθικοκοινωνική» περίοδο του κατασκηνωτικού θεσμού (Λεβεντάκης & Γκαρίλα, 2019, σελ. 141-142).

Κατά τα έτη που ακολούθησαν μετά την κατοχή (1946-1953), ο θεσμός των Παιδικών Εξοχών διευρύνθηκε σημαντικά. Με το νόμο 749/1948, η ελληνική πολιτεία αναγνώρισε επισήμως την αξία του κατασκηνωτικού θεσμού και ρύθμισε τη λειτουργία τους υπό το αρμόδιο Υπουργείο Υγείας και Προνοίας (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 19). Από τότε, ο θεσμός των κατασκηνώσεων ξεκίνησε να εντάσσεται στο σύστημα κοινωνικών παροχών των λοιπών Υπουργείων και άλλων φορέων όπως οι Δήμοι, οι Τράπεζες, οι Δημόσιες Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας. Οι μεταπολεμικές αυτές κατασκηνώσεις είχαν ως κύρια αποστολή τη βελτίωση της υγείας και την ενίσχυση σίτισης των παιδιών που είχαν δοκιμαστεί από τον πόλεμο (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 57), γι' αυτό και η συγκεκριμένη περίοδος των Παιδικών Εξοχών χαρακτηρίζεται από τους ερευνητές ως «υγεινοκοινωνική» (Λεβεντάκης & Γκαρίλα, 2019, σελ. 131 & 142). Ο κατασκηνωτικός θεσμός στην Ελλάδα των τελευταίων δεκαετιών εξελίχθηκε χάρη στη σημαντική συμβολή των κρατικών φορέων, του Προσκοπισμού, του Ερυθρού Σταυρού, της Εκκλησίας της Ελλάδος και αρκετών φορέων που είχαν ως αποστολή την προστασία των παιδιών και των νέων (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 19).

Στη σύγχρονη Ελλάδα, οι Παιδικές Εξοχές αποτελούν πρωτίστως ένα σημαντικό πεδίο εφαρμογής του πιο σπουδαίου κειμένου που έχει θεσπιστεί μέχρι σήμερα για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Πρόκειται για τη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία έχει τεθεί σε ισχύ από το 1990. Η Ελλάδα είναι μία από τις 191 χώρες που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση και την έχει καταστήσει νόμο του κράτους (Ν.2101/1992). Οι Παιδικές Εξοχές εκπληρώνουν την υποχρέωση του κράτους να μεριμνά στο πλαίσιο της Σύμβασης για την ανάπαυση, την ύπαρξη ελεύθερου χρόνου, το παιχνίδι και την ψυχαγωγία των παιδιών (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 134).

Οι Παιδικές Εξοχές της Ελλάδας εισήλθαν στη σημερινή εποχή φιλοσοφίας και οργάνωσης κατά τη δεκαετία του 1990. Ως σημαντικό γεγονός για τον εκσυγχρονισμό των ελληνικών Παιδικών Εξοχών μπορεί να λογιστεί η ίδρυση της Ένωσης Φορέων Ελληνικών Κατασκηνώσεων (ΕΦΕΚ)

που ανακοινώθηκε το 1993 στο πλαίσιο του 1^{ου} Πανελληνίου Κατασκηνωτικού Συνεδρίου. Αποστολή της ΕΦΕΚ ήταν, ιδίως, η πρωτοβουλία για τη θέσπιση σύγχρονου ρυθμιστικού-νομοθετικού πλαισίου, η καθιέρωση της συμμετοχής όλων των παιδιών στην κατασκηνωτική εμπειρία, καθώς και η καθιέρωση των Παιδικών Εξοχών ως θεσμών εκπαιδευτικών, παιδαγωγικών και οικολογικών (Μάκρας, 2009, σελ. 17). Όπως αναφέρει στην εισήγησή του κατά το ιδρυτικό συνέδριο ο πρώτος πρόεδρος της ΕΦΕΚ Ε.Πατσέας (1993, όπ. αναφ. στο: Μάκρας, 2009, σελ. 23), ο θεσμός της κατασκηνώσεως είναι το πιο μεγάλο σχολείο, όπου το παιδί θα μάθει να ζει μόνο του, να έχει αγάπη για τον άνθρωπο, να συμβιώνει με παιδιά διαφορετικού χαρακτήρα και βέβαια να αθλείται. Υπό την καθοδήγηση των στελεχών και τον ορθώς εννοούμενο έλεγχο, θα αναπτυχθεί μεταξύ των παιδιών η ευγενής άμιλλα και θα τεθούν οι βάσεις για να χτιστούν ισχυροί χαρακτήρες με ψυχικά και πνευματικά χαρίσματα.

Η αντίληψη των ερευνητών και όσων συμμετέχουν στη σύγχρονη κατασκηνωτική εμπειρία συγκλίνει στο ότι οι κατασκηνώσεις δεν έχουν σήμερα ως κύριο ρόλο τη διατροφή ταλαιπωρημένων παιδιών και την απόδρασή τους από το επιβλαβές περιβάλλον της πόλης, όπως συνέβαινε μέχρι και τα μεταπολεμικά χρόνια τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς. Οι Παιδικές Εξοχές είναι πλέον ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που εντάσσεται σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, υπό τους όρους της παγκοσμιοποίησης και με δεδομένη την πολυπολιτισμικότητα της κοινωνίας και την ανομοιογένεια του μαθητικού πληθυσμού που φιλοξενούν (Μάκρας, 2009, σελ. 7). Ήδη από το 1930, ορισμένοι μελετητές στις ΗΠΑ είχαν οραματιστεί ότι η απαγκίστρωση των κατασκηνώσεων από την «παραδοσιακή» τους μορφή μπορεί να τις αναδείξει κατά τις μεταγενέστερες δεκαετίες σε κρίσιμο πεδίο όπου θα συναντηθούν η ανθρωπιστική στήριξη, οι εκπαιδευτικές ανάγκες, η υποστήριξη ενός απλούστερου και πιο ανθρώπινου μοντέλου ζωής και η εξοικείωση με την πολυπολιτισμικότητα (Mason, 1930, όπ. αναφ. στο: Smith M.B., 2006, σελ. 90).

Οι μελετητές του ελληνικού χώρου εντοπίζουν στις σημερινές Παιδικές Εξοχές πολλές ομοιότητες με μια εκπαιδευτική μονάδα (Ιωαννίδου Ε., 2015, σελ. 135), ως ένα σχολείο άλλου τύπου χωρίς συμβατικές σχολικές υποχρεώσεις (Μάκρας, 2009, σελ. 8). Η ευκαιρία που δίνεται στα παιδιά να εκπαιδευτούν στον ομαδικό τρόπο ζωής λογίζεται σαν μια άσκηση για την κοινωνική τους ένταξη (Μάκρας, 2009, σελ. 8), την οποία το σχολείο δεν μπορεί να προσφέρει και η οικογένεια συχνά δεν επιτυγχάνει λόγω της υπερπροστατευτικότητας που δείχνουν οι γονείς προς τα παιδιά. Η «ανταποδοτικότητα» των παιδαγωγικών διεργασιών που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο του κατασκηνωτικού προγράμματος δεν είναι άλλη από την εκπαίδευση και τη διαμόρφωση των μελλοντικών πολιτών (Μάκρας, 2015, σελ. 9).

1.4 Συμπέρασμα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκε μια βιβλιογραφική επισκόπηση του κατασκηνωτικού θεσμού, από τις απαρχές του μέχρι σήμερα. Διαπιστώθηκε ότι ήδη από τους αρχαίους ελληνικούς χρόνους είχε αναγνωριστεί η παιδαγωγική αξία της παραμονής των παιδιών σε κατασκηνωτικού τύπου μορφές συμβίωσης και συλλογικής ενέργειας μέσα στη φύση. Παρακολουθήθηκε ιστορικά ο θεσμός σε παγκόσμιο επίπεδο από τις πρώτες καταγραφές σύγχρονων μορφών κατασκηνωτικών οργανώσεων που ανάγονται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Κατά τον ίδιο τρόπο, παρακολουθήθηκε και περιοδολογήθηκε η εξέλιξη του κατασκηνωτικού θεσμού στη νεότερη Ελλάδα, από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα.

Η παραπάνω παρουσίαση κατέδειξε πώς η κοινωνική συγκυρία και η ιδεολογία καθεμιάς εποχής διαμόρφωσαν τη φιλοσοφία και τον τρόπο οργάνωσης των Παιδικών Εξοχών στις περισσότερες χώρες. Τα σοβαρά κοινωνικά θέματα που επηρέασαν την παιδική ηλικία κατά τα χρόνια πριν την έναρξη των παγκοσμίων πολέμων και συνεχίστηκαν για αρκετό διάστημα μετά τη λήξη τους, ήταν εκείνα που καθόρισαν την αποστολή του κατασκηνωτικού θεσμού. Φτάνοντας στη σημερινή εποχή, διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα και σε πολλές άλλες χώρες η κυρίαρχη αντίληψη θέλει τις κατασκηνωτικές μονάδες να λειτουργούν ως συμπληρωματικός παιδαγωγικός θεσμός, ο οποίος μέσω των αξιών του θα συντελέσει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων αυριανών πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΞΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Εισαγωγή

Η αναγνώριση της αξίας του κατασκηνωτικού θεσμού μπορεί να προσδιοριστεί θεσμικά από το σημείο έναρξης της νομοθετικής του ρύθμισης. Στην Ελλάδα, η επισημοποίηση αυτή ξεκινά το 1948 με το πρώτο νομοθέτημα περί Παιδικών Εξοχών και την απονομή αρμοδιοτήτων στους φορείς όσον αφορά την ίδρυση, οργάνωση και έλεγχο των κατασκηνωτικών μονάδων. Η νομοθετική ρύθμιση και οργάνωση οποιουδήποτε θεσμού είναι απαραίτητη ώστε να διασφαλίζονται οι ελάχιστες προϋποθέσεις ασφαλούς λειτουργίας και ελέγχου, να εκπληρώνεται η αποστολή του και να ωφελούνται όσοι συμμετέχουν σε αυτόν.

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί η οργανωτική αντιμετώπιση του κατασκηνωτικού θεσμού στη σημερινή Ελλάδα. Θα προσδιοριστεί εννοιολογικά τι σημαίνει Παιδικές Εξοχές ή αλλιώς Κατασκήνωση και θα παρουσιαστούν οι διεθνώς αποδεκτές διακρίσεις των κατασκηνωτικών μονάδων με βάση ορισμένα επιμέρους χαρακτηριστικά τους. Θα μελετηθεί η νομοθετική αντιμετώπιση των Παιδικών Εξοχών και ειδικότερα οι προϋποθέσεις για τη νόμιμη λειτουργία τους, τη στελέχωσή τους και την υλοποίηση του παιδαγωγικού τους προγράμματος. Όσον αφορά το κρίσιμο θέμα της εκπαίδευσης των στελεχών κατασκήνωσης ώστε να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα, θα γίνει μελέτη της περίπτωσης της εσωτερικής σχολής εκπαίδευσης στελεχών που οργανώνει η πρότυπη κατασκηνωτική μονάδα ΤΥΠΕΤ.

2.2 Ορισμός, τυπολογία, θεσμικό πλαίσιο

Ο όρος «Παιδικές Εξοχές» ή «Κατασκήνωση» παραπέμπει στην παιδική ηλικία, στην ομαδική διαμονή και συμβίωση, στο φυσικό περιβάλλον και, κατά κανόνα, στην καλοκαιρινή περίοδο του έτους. Ένας περιεκτικός ορισμός της «Κατασκήνωσης» στην Ελλάδα του σήμερα είναι εκείνος που

έδωσε ο Χ. Κουθούρης (2009, όπ. αναφ. στο: Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 56), σύμφωνα με τον οποίο, ως κατασκήνωση χαρακτηρίζεται η υπαίθρια δραστηριότητα που περιλαμβάνει την παραμονή ομάδων από άτομα σε έναν ανοικτό υπαίθριο χώρο, τη διανυκτέρευσή τους σε αυτόν και την πιστή εφαρμογή ενός προγράμματος που έχει σχεδιαστεί λεπτομερώς και εφαρμόζεται κάτω από τη συνεχή καθοδήγηση των εκπαιδευμένων συνοδών και στοχεύει στη διαπαιδαγώγηση, την άσκηση και εντέλει την αναψυχή των κατασκηνωτών.

Η σύγχρονη τυπολογία των Παιδικών Εξοχών που εφαρμόζεται σε διεθνές επίπεδο, όπως και στην Ελλάδα, αναγνωρίζει διακρίσεις μεταξύ των κατασκηνωτικών μονάδων με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 17). Οι διακρίσεις αυτές καθορίζουν τη φιλοσοφία καθεμιάς μονάδας και τους επιμέρους στόχους της, βάσει των οποίων διαμορφώνεται το εκπαιδευτικό πρόγραμμα (Φιλίππου Κ. & Κουθούρης Χ., 2014, σελ. 57). Στην Ελλάδα, οι Παιδικές Εξοχές διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες (Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 17-18):

Α) Με βάση την οργάνωση: *Κατασκηνώσεις διαμονής/διακοπών*, οι οποίες διαθέτουν ποικίλους τύπους καταλυμάτων και παρέχουν στους κατασκηνωτές διαμονή, σίτιση και σειρά δραστηριοτήτων εκπαίδευσης και αναψυχής. Τα παιδιά φιλοξενούνται για διάστημα 12-22 ημερών. *Κατασκηνώσεις ημερήσιες*, όπου τα παιδιά προσέρχονται το πρωί στις εγκαταστάσεις για να συμμετάσχουν σε δραστηριότητες δημιουργικής απασχόλησης και το απόγευμα επιστρέφουν στα σπίτια τους. Το κατασκηνωτικό αυτό πρόγραμμα συνήθως διαρκεί 10-15 ημέρες.

Β) Με βάση τις δραστηριότητες: *Γενικές*, οι οποίες προσφέρουν ποικιλία αθλητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων χωρίς να εστιάζουν στην ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων ή στην κάλυψη επιμέρους αναπτυξιακών αναγκών των παιδιών. *Παραδοσιακές*, το πρόγραμμα των οποίων είναι κοινωνικό-ψυχαγωγικό με βάση το τρίπτυχο παιχνίδι-φιλία-σωματική άσκηση/εργασία. *Εξειδικευμένες*, όπου το προσφερόμενο πρόγραμμα εξειδικεύεται σε συγκεκριμένο τομέα δραστηριοτήτων ή σε κάποια ενιαία δραστηριότητα. Παραδείγματα τέτοιων κατασκηνώσεων είναι οι προσκοπικές, οι θρησκευτικές, οι οικολογικές/περιβαλλοντικές, οι αθλητικές, καθώς και οι κατασκηνώσεις περιπέτειας και ακραίων σπορ.

Γ) Με βάση την τοποθεσία τους: *Παραθαλάσσιες, Ορεινές Πεδινές*.

Δ) Με βάση τον Φορέα τους: *Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, Ιδιωτικές Επιχειρήσεις, Μικτοί οργανισμοί / επιχειρήσεις*.

Ε) Με βάση τον επιδιωκόμενο σκοπό: *Κερδοσκοπικοί οργανισμοί, Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί*.

ΣΤ) Με βάση τη χρονική διάρκεια της λειτουργίας τους (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 20): *Εποχιακές, Ετήσιας λειτουργίας.*

Η ίδρυση και λειτουργία των Παιδικών Εξοχών υπήρξε αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης ήδη από το 1948, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ο νόμος 748/1948 «Περί Παιδικών Εξοχών και Ειδικών Εστιών Σιτίσεως Παίδων» όρισε το τότε Υπουργείο Κοινωνικής Προνοίας ως κύριο φορέα ίδρυσης αλλά και υπεύθυνο φορέα εξουσιοδότησης άλλων οργανισμών, δημόσιων ή ιδιωτικών, που επιθυμούν να ιδρύσουν Παιδικές Εξοχές.

Η πρόνοια του νομοθέτη για την ορθή οργάνωση και λειτουργία των Παιδικών Εξοχών αλλά και για την άρτια κατάρτιση των στελεχών εκφράστηκε με την ίδρυση της «Κεντρικής Επιτροπής Παιδικών Εξοχών», η οποία θα ήταν η αρμόδια προς τούτο Υπηρεσία του Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας αλλά με δική της νομική προσωπικότητα. Για τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία της Κεντρικής Επιτροπής, καθώς και για τη λεπτομερή ρύθμιση όλων των θεμάτων που άπτονταν της οργάνωσης και λειτουργίας των Παιδικών Εξοχών, ο νόμος προέβλεπε την έκδοση σχετικών Αποφάσεων και Διαταγμάτων με μέριμνα του Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας.

Ο νόμος 748/1948 αποτέλεσε τη νομοθετική θεμελίωση των Παιδικών Εξοχών και εξακολουθεί να είναι μέχρι σήμερα ο μοναδικός νόμος για την ίδρυση και τη λειτουργία Παιδικών Εξοχών στην Ελλάδα (Μάκρας, 2009, σελ. 27). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το κείμενο του νόμου αυτού διαπνέεται από τη μετακατοχική κατάσταση ένδειας που είχε κληθεί να αντιμετωπίσει. Η προνοιακή αποστολή των Παιδικών Εξοχών του 1948 περιγράφεται στο άρθρο 1, όπου ορίζονται ως «δικαιούχοι» φιλοξενίας στις Παιδικές Εξοχές τα παιδιά των οποίων η υγεία «έχει ανάγκη ενισχύσεως».

Οι Αποφάσεις που εκδίδονται μέχρι και σήμερα για την αδειοδότηση και τη ρύθμιση του οργανωτικού πλαισίου των Παιδικών Εξοχών βασίζονται στο μοναδικό αυτό νομοθέτημα του 1948. Οι όροι και προϋποθέσεις για τη λειτουργία Παιδικών Εξοχών από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς ορίζονται με Αποφάσεις συναρμοδίων Υπουργείων, κατ'εξουσιοδότηση του συγκεκριμένου νόμου.

Η πλέον πρόσφατη Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) για τον καθορισμό των όρων και προϋποθέσεων λειτουργίας των Παιδικών Εξοχών δυνάμει του νόμου 748/1948 είναι η υπ' αριθμ. Δ22/οικ.37641/1450/30.08.2016. Στο άρθρο 2 αποτυπώνεται η πρόθεση εκσυγχρονισμού της αποστολής των κατασκηνωτικών μονάδων. Οι δικαιούχοι είναι, πλέον, παιδιά ηλικίας 6 έως 16 ετών, άτομα τρίτης ηλικίας και άτομα με αναπηρία. Οι υπηρεσίες που παρέχονται στους φιλοξενούμενους είναι διαμονή, διατροφή, άθληση και ψυχαγωγία για όλους, ενώ για τα παιδιά και για τα άτομα με αναπηρίες προβλέπεται επιπλέον η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης.

Αρμόδιος φορέας για τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας μιας κατασκηνωτικής μονάδας είναι η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας της οικείας Περιφερειακής Ενότητας, βάσει των όρων και προϋποθέσεων που ρυθμίζονται από τη Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Μεταξύ των αναγκαίων όρων αδειοδότησης, περιλαμβάνεται η εξασφάλιση του ελάχιστου αριθμού στελεχών για την εφαρμογή του παιδαγωγικού προγράμματος. Πρόκειται για τον Αρχηγό, τους Κοινοτάρχες και τους Ομαδάρχες, ο ελάχιστος αριθμός των οποίων ορίζεται ανάλογα με τον αριθμό παιδιών που θα πρέπει να έχουν υπό την εποπτεία τους. Ο Αρχηγός (ή αλλιώς Συντονιστής) πρέπει να κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή, ελλείψει αυτού, να διαθέτει ευδόκιμη κατασκηνωτική εμπειρία. Για τους Κοινοτάρχες απαιτείται απολυτήριο λυκείου και ευδόκιμη κατασκηνωτική εμπειρία, για τους δε Ομαδάρχες τίθεται ως μόνη προϋπόθεση η επιτυχής αποφοίτηση από τη Β΄ Λυκείου.

Η Απόφαση δεν κάνει μνεία στο περιεχόμενο του παιδαγωγικού προγράμματος ούτε υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες όσον αφορά τα προσόντα του Αρχηγού, των Κοινοταρχών και των Ομαδαρχών. Η αδειοδοτούσα αρχή θα αξιολογήσει τα στοιχεία αυτά μέσα από το φάκελο δικαιολογητικών που συνοδεύει την αίτηση των κατασκηνωτικών μονάδων, όπου περιλαμβάνεται απαραίτητως ο εγκεκριμένος από τη διοίκηση των μονάδων Κανονισμός Λειτουργίας. Σε αυτόν περιλαμβάνεται λεπτομερής περιγραφή του ημερήσιου κατασκηνωτικού προγράμματος στο οποίο υπάγεται και το παιδαγωγικό πρόγραμμα, αναφέρονται τα απαιτούμενα προσόντα των στελεχών καθώς και πληροφορίες όσον αφορά την εκπαίδευση που θα λάβουν τα στελέχη προκειμένου να εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα της κατασκήνωσης. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το περιεχόμενο του παιδαγωγικού προγράμματος μιας κατασκηνωτικής μονάδας είναι άμεση συνάρτηση της φιλοσοφίας της αλλά και των επιμέρους στόχων που επιδιώκει να επιτύχει.

2.3 Οργάνωση του παιδαγωγικού προγράμματος

Οι δραστηριότητες που συνθέτουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών ομοιάζουν προς τις εκπαιδευτικές διαδικασίες που εφαρμόζονται στους διάφορων ειδών εκπαιδευτικούς οργανισμούς (Μάκρας, 2009, σελ. 45). Τα συστατικά στοιχεία για την επιτυχή εφαρμογή οποιουδήποτε παιδαγωγικού προγράμματος είναι το ορθά σχεδιασμένο περιεχόμενό του και ο κατάλληλος τρόπος εφαρμογής του από καλά εκπαιδευμένο στελεχιακό δυναμικό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από γνώστες του χώρου σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο, η καλή κατασκήνωση ταυτίζεται με τα καλά στελέχη (Δαράκη, 1976, όπ. αναφ. στο: Μάκρας, 2009, σελ. 45).

Το περιεχόμενο του προγράμματος σε όλες τις Παιδικές Εξοχές ανεξαρτήτως τυπολογικών διακρίσεων οφείλει να είναι σύγχρονο προς την εποχή και να ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες των κατασκηνωτών. Οι πάσης φύσεως δραστηριότητες θα πρέπει να διεγείρουν και να διατηρούν το ενδιαφέρον των παιδιών, δίνοντάς τους παράλληλα την ευκαιρία να εξωτερικεύσουν δυνατότητες. Ένα σωστά δομημένο πρόγραμμα προλαμβάνει τη νοσταλγία του σπιτιού, την ανία και τις επακόλουθες παρεκτροπές (Μάκρας, 2009, σελ. 91).

Οι κατασκηνωτικές μονάδες καταρτίζουν ημερήσιο πρόγραμμα προς εφαρμογή, το οποίο όπως προαναφέρθηκε υπόκειται σε έγκριση από την αδειοδοτούσα αρχή. Οι δραστηριότητες κατανέμονται σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας και περιγράφονται λεπτομερώς (ώρες ανάπαυσης, γεύματα, ατομική καθαριότητα και τακτοποίηση, παιδαγωγικές δραστηριότητες, ψυχαγωγία). Οι παιδαγωγικές δραστηριότητες καταλαμβάνουν συνήθως το μεγαλύτερο μέρος της κατασκηνωτικής ημέρας και κατανέμονται σε διάφορες ώρες μεταξύ των λοιπών δραστηριοτήτων. Η υπεροχή των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων είναι αναμενόμενη, καθώς αυτές θεωρούνται ως το κύριο μέσο για μια σύμμετρη σωματική και πνευματική αγωγή των παιδιών, για την καλλιέργεια των κοινωνικών δεξιοτήτων της προσφοράς και της συνεργασίας και για μια βιωματική εμπειρία της υπαίθριας ζωής (Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ.72).

Στην ελληνική εκπαιδευτική βιβλιογραφία υπάρχει πληθώρα προτάσεων για δραστηριότητες που μπορούν να ενταχθούν στο παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών. Σε όλα τα προτεινόμενα προγράμματα προβλέπεται, πρωτίστως, η ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων. Πολυάριθμες μελέτες έχουν εκπονηθεί προκειμένου να καταδειχθεί η σύνδεση της φυσικής αγωγής με την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 61). Οι δραστηριότητες κίνησης περιλαμβάνουν εκδηλώσεις όπως η σωματική επαφή, οι φωνές, ακόμη και οι αντιπαραθέσεις, οι οποίες συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών διότι ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους και την ικανότητά τους για διαπροσωπικές σχέσεις (McHugh, 1995, σελ. 18).

Παράλληλα, είναι κοινώς παραδεκτό ότι τα οφέλη από τις ικανότητες που αποκτώνται μέσα από τον αθλητισμό μπορούν να μεταφερθούν στους υπόλοιπους τομείς της ζωής, όπως για παράδειγμα η απόδοση υπό πίεση, η συνεργασία για την επίτευξη ενός στόχου, η αποτελεσματική επικοινωνία, η επίλυση προβλημάτων. Αυτά τα οφέλη του αθλητισμού μπορούν να μεγιστοποιηθούν μέσα από το κατασκηνωτικό πρόγραμμα, καθώς στις Παιδικές Εξοχές απουσιάζει το στοιχείο του ανταγωνισμού προς κατάκτηση της νίκης (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 62).

Το παιχνίδι θεωρείται και αυτό ως βασική παιδαγωγική μέθοδος στο πλαίσιο της κατασκηνωτικής εμπειρίας. Καθώς το παιχνίδι καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής ενός παιδιού, στα χέρια κατάλληλων παιδαγωγών μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καλλιεργήσει πολλές

αρετές και να διδάξει στα παιδιά τους κανόνες της ζωής. Τα παιχνίδια λοιπόν θα πρέπει να επιλέγονται και να εκτελούνται κατά τρόπο ώστε να μετατρέπονται σε μέσο απόκτησης γνώσης για τα παιδιά (Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 77).

Ανάλογο σκεπτικό πρέπει να εφαρμόζεται και για την επιλογή των παραμυθιών και ιστοριών. Η αξία τους έγκειται στο ότι βοηθούν το παιδί να κατανοήσει τον κόσμο γύρω του, καθώς του μεταφέρουν μηνύματα τόσο σε συνειδητό όσο και σε ασυνείδητο επίπεδο. Ειδικά στη σημερινή εποχή που ο χρόνος των γονιών είναι περιορισμένος, το πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών μπορεί να αναπληρώσει την έλλειψη αυτού του σπουδαίου παιδαγωγικού μέσου (Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 88-89).

Αναπόσπαστο κομμάτι του προγράμματος πολλών κατασκηνωτικών μονάδων αποτελούν οι πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες που αποσκοπούν στην αισθητική αγωγή των κατασκηνωτών. Εδώ μπορούν να περιλαμβάνονται εικαστικές δραστηριότητες, τραγούδι, μουσικά παιχνίδια, θεατρικές δραστηριότητες, χορός (Μάκρας, 2009, σελ. 104-106).

Κατά τα τελευταία χρόνια κερδίζουν έδαφος τα εκπαιδευτικά προγράμματα που καλύπτουν επίκαιρες ανάγκες των παιδιών. Τέτοια είναι τα μαθήματα χειρισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών (συχνά σε συνδυασμό με διδασκαλία της τέχνης της παρουσίασης), η περιβαλλοντική εκπαίδευση στο πλαίσιο της οικολογικής φιλοσοφίας που έχουν υιοθετήσει οι περισσότερες Παιδικές Εξοχές, διάφορα προγράμματα αγωγής της υγείας (π.χ. οδοντικής υγείας και υγιεινής), καθώς και το πολύ σημαντικό μάθημα κυκλοφοριακής αγωγής σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους εντός των κατασκηνωτικών εγκαταστάσεων (Μάκρας, 2009, σελ. 107-110, Μοντιάνο & Μπάζας, 2016, σελ. 92-93). Έχουν, επίσης, κατατεθεί προτάσεις ώστε οι κατασκηνώσεις να συμπεριλάβουν προγράμματα σχολικής αναπλήρωσης και ενισχυτικής διδασκαλίας μέσα στο χαλαρό και χαρούμενο περιβάλλον της θερινής κατασκηνωτικής εμπειρίας, για όσο παιδιά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα για ιδιαίτερα μαθήματα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (Hsieh & Soohoo, 2019, σελ. 47-49).

Το άλλο σκέλος της επιτυχίας ενός κατασκηνωτικού παιδαγωγικού προγράμματος είναι, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο τρόπος εφαρμογής του από κατάλληλα εκπαιδευμένο και επιλεγμένο στελεχιακό δυναμικό. Σύμφωνα με την ισχύουσα ΚΥΑ, τα ανώτερα στελέχη κατασκηνώσεων (αρχηγοί και κοινοτάρχες) που θα εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα πρέπει να διαθέτουν ευδόκιμο κατασκηνωτική εμπειρία. Δεν γίνεται όμως αναφορά στην εκπαίδευση που πρέπει να λάβουν τα στελέχη ώστε να επιτύχουν αυτήν την «ευδόκιμη» κατασκηνωτική εμπειρία.

Ο νόμος του 1948 ρύθμιζε την εκπαίδευση των στελεχών, θεσπίζοντας την ίδρυση της Κεντρικής Επιτροπής Παιδικών Εξοχών «*δια την καλλιτέραν οργάνωσιν των Παιδικών Εξοχών ως και την αρτιωτέραν κατάρτισιν των παρ' αυτών χρησιμοποιούμενων στελεχών*». Πράγματι, το 1955 ιδρύθηκε η Σχολή Εκπαίδευσης Στελεχών Παιδικών Εξοχών που λειτούργησε σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη υπό την αιγίδα του Υπουργείου Υγείας και Προνοίας μέχρι το 1995, οπότε και καταργήθηκε (Ιωαννίδου, 2015, σελ. 19). Ομοίως, με το Ν.1727/1951 είχαν ιδρυθεί Σχολές Στελεχών υπό την αιγίδα του Υπουργείου Υγείας που λειτούργησαν μέχρι το 1977. Μία εικοσαετία αργότερα, στα 1997, οργανώθηκε το πρόγραμμα απονομής ειδικότητας για Στελέχη Οργάνωσης και Διοίκησης Παιδικών Κατασκηνώσεων του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ), το οποίο σύντομα καταργήθηκε λόγω χαμηλής συμμετοχής. Στην πράξη, αυτό που μέχρι σήμερα οριοθετεί την εκπαίδευση των στελεχών είναι η εμπειρία τους ως φιλοξενούμενων κατασκηνωτών (Μάκρας, 2009, σελ. 57).

2.4 Το πρότυπο παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών ΤΥΠΕΤ

Το Ταμείο Υγείας του Προσωπικού της Εθνικής Τράπεζας (ΤΥΠΕΤ) δραστηριοποιείται στο πεδίο των Παιδικών Εξοχών κατά τα τελευταία 90 χρόνια, λειτουργώντας τις εγκαταστάσεις των Παιδικών Εξοχών του στο Διόνυσο Αττικής και στη Σάνη Χαλκιδικής. Τόσο οι γονείς και τα παιδιά όσο και όσοι ασχολούνται με τον κατασκηνωτικό θεσμό αντιμετωπίζουν τις Παιδικές Εξοχές ΤΥΠΕΤ ως πρότυπα μονάδων που ανταποκρίνονται με τον καλύτερο τρόπο στις σύγχρονες απαιτήσεις μιας κατασκηνώσης γενικών δραστηριοτήτων. Τόσο οι παρεχόμενες υπηρεσίες φιλοξενίας όσο και το παιδαγωγικό τους πρόγραμμα αποτελούν πρότυπο-οδηγό για την οργάνωση πολλών μονάδων θερινής φιλοξενίας παιδιών που διαθέτουν ανάλογη φιλοσοφία και στόχους.

Το Ημερήσιο Πρόγραμμα είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του φορέα. Παραθέτει τις καθημερινές δραστηριότητες κατά χρονολογική σειρά, περιγράφοντας για καθεμιά από αυτές το περιεχόμενο, το στόχο και τους ακριβείς ρόλους των στελεχών και των κατασκηνωτών. Όλοι έχουν το δικαίωμα και το καθήκον της συμμετοχής και της συνεισφοράς.

Η Διοίκηση των Παιδικών Εξοχών ΤΥΠΕΤ έχει αναγνώσει την ανάγκη εκπαίδευσης των στελεχών της. Έτσι, από το 1995 οργανώνει κατά διαστήματα σχολές που έχουν, βέβαια, ως στόχο την εκπαίδευση των δικών της υποψήφιων ομαδαρχών και δεν αποτελούν ανοικτές εκπαιδευτικές δομές. (Μάκρας, 2009, σελ. 58). Όσοι ενδιαφέρονται να επιμορφωθούν ως ομαδάρχες είναι παιδιά ασφαλισμένων του ΤΥΠΕΤ που συμμετείχαν ως κατασκηνωτές μέχρι τη συμπλήρωση του ορίου

ηλικίας και κατόπιν ενδιαφέρθηκαν να παραμείνουν στο χώρο των Παιδικών Εξοχών υπό την ιδιότητα του ομαδάρχη (Μάκρας, 2009, σελ. 66).

Ως εκπαιδευτές ορίστηκαν οι Αρχηγοί που υπηρετούν στις Παιδικές Εξοχές ΤΥΠΕΤ. Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης αφορά το καθηκοντολόγιο των στελεχών, την υποδοχή των παιδιών-κατασκηνωτών και την υλοποίηση των δραστηριοτήτων (Μάκρας, 2009, σελ. 58). Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με την περίοδο κατασκηνωτικής φιλοξενίας παιδιών. Οι υποψήφιοι ομαδάρχες λαμβάνουν θεωρητική κατάρτιση κατά τις πρωινές ώρες, ενώ κατά τις υπόλοιπες ώρες πραγματοποιούν πρακτική άσκηση ως βοηθοί ομαδάρχων συμμετέχοντας στις κατασκηνωτικές δραστηριότητες. Το πρόγραμμα των σχολών θεωρήθηκε ότι πέτυχε τους στόχους του ήδη από την πρώτη χρονιά λειτουργίας. Ο θεσμός της μαθητείας συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, υπό την πλήρη οικονομική και διοικητική υποστήριξη του ΤΥΠΕΤ (Μάκρας, 2009, σελ. 66-68).

2.5 Συμπέρασμα

Στο κεφάλαιο αυτό μελετήθηκαν τα σύγχρονα οργανωτικά θέματα των Παιδικών Εξοχών. Παρουσιάστηκαν η τυπολογία και η νομοθεσία που διέπουν την οργάνωση και λειτουργία των κατασκηνωτικών μονάδων. Διαπιστώθηκε ότι μέχρι και σήμερα εφαρμόζεται ο νόμος του 1948 περί ίδρυσης, λειτουργίας και ελέγχου των μονάδων, δυνάμει του οποίου εκδίδονται κατά καιρούς Αποφάσεις υπουργών που επικαιροποιούν τους όρους αδειοδότησης των Παιδικών Εξοχών.

Η κατάρτιση και εφαρμογή του παιδαγωγικού προγράμματος, το οποίο αποτελεί κεντρικό θέμα των σύγχρονων Παιδικών Εξοχών, δεν υπόκειται σε υποχρεωτικές κατευθυντήριες γραμμές αλλά απλώς ελέγχεται κατά τη διαδικασία αδειοδότησης μιας κατασκηνωτικής μονάδας από την αρμόδια δημόσια αρχή. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο εμφανίζει αδυναμίες ως προς την εκπαίδευση των στελεχών που θα εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα. Η αναφορά στο περιεχόμενο της «ευδόκιμης κατασκηνωτικής εμπειρίας» είναι αόριστη, ενώ δεν υφίσταται πλέον πιστοποιημένη εκπαίδευση στελεχών παρότι ο νόμος του 1948 την προέβλεπε ρητά και λειτουργούσαν σχολές στελεχών μέχρι το πρόσφατο παρελθόν.

Ως καλό παράδειγμα εκπαίδευσης στελεχών παιδαγωγικού προγράμματος, παρουσιάστηκε η περίπτωση των πρότυπων Παιδικών Εξοχών ΤΥΠΕΤ που διατηρούν σχολή εκπαίδευσης των δικών τους στελεχών. Ωστόσο, διαπιστώνεται ότι η δράση αυτή υλοποιείται σε εσωτερικό επίπεδο και δεν έχει το χαρακτήρα ανοικτής δομής εκπαίδευσης για την προετοιμασία στελεχών γενικότερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΟΙ ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΕΞΟΧΕΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Μετά την ιστορική αναδρομή και τη διερεύνηση του κατασκηνωτικού θεσμού στη σύγχρονη Ελλάδα, η μελέτη θα εστιαστεί στον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί και παρέχει τις παιδαγωγικές της υπηρεσίες η μονάδα Παιδικών Εξοχών ενός κεντρικού Δήμου της Αττικής, η οποία βρίσκεται εγκατεστημένη σε περιοχή της Ανατολικής Αττικής. Σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί η παρούσα κατάσταση, ώστε στα επόμενα κεφάλαια να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητά της ως προς την επιτέλεση του παιδαγωγικού της στόχου και να εξεταστούν τυχόν ανάγκες και δυνατότητες βελτίωσης.

Καταρχάς, θα παρουσιαστεί το σύστημα οργάνωσης και λειτουργίας των Παιδικών Εξοχών του συγκεκριμένου Δήμου, το οποίο δρα υποστηρικτικά προς την παιδαγωγική φιλοξενία των παιδιών. Στη συνέχεια, θα εξεταστούν οι προϋποθέσεις που θέτει ο Δήμος βάσει του Κανονισμού Λειτουργίας του για την κατάρτιση του παιδαγωγικού προγράμματος, την πρόσκληση και επιλογή στελεχών και την εκπαίδευσή τους ώστε να εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα. Η μελέτη θα ολοκληρωθεί με την εξέταση του ετήσιου οικονομικού κόστους εφαρμογής του παιδαγωγικού προγράμματος, το οποίο περιλαμβάνει τις αμοιβές των στελεχών και τις δαπάνες προμήθειας των υλικών που χρησιμοποιούνται για τις υλοποιούμενες δραστηριότητες.

3.2 Εγκατάσταση, οργάνωση και διοίκηση των Παιδικών Εξοχών

Οι παραθεριστικές περιοχές της Ανατολικής Αττικής φιλοξενούν αρκετές εγκαταστάσεις Παιδικών Εξοχών που ελέγχονται από τις υπηρεσίες πρόνοιας διαφόρων Υπουργείων, Τραπεζών και άλλων οργανισμών, καθώς και Παιδικές Εξοχές Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) που έχουν έδρα στην Ανατολική και στην υπόλοιπη Αττική. Η διαφορά μεταξύ των Παιδικών

Εξοχών που διατηρούν οι ΟΤΑ και οι υπόλοιποι φορείς βρίσκεται στο ότι οι δεύτεροι φιλοξενούν είτε μόνον τα παιδιά των δικαιούχων ασφαλισμένων τους είτε ολόκληρες οικογένειες δικαιούχων, ενώ οι ΟΤΑ δεν φιλοξενούν γονείς αλλά αποκλειστικώς παιδιά δημοτών και κατοίκων βάσει διαφόρων κοινωνικών κριτηρίων, καθώς και παιδιά υπαλλήλων τους. Επιπλέον, ορισμένες από τις Παιδικές Εξοχές των ΟΤΑ φιλοξενούν σε διακριτές κατασκηνωτικές περιόδους άτομα τρίτης ηλικίας και άτομα με αναπηρίες.

Ένας από τους ΟΤΑ που διατηρούν Παιδικές Εξοχές στην Ανατολική Αττική για τη φιλοξενία πρωτίστως των μικρών κατασκηνωτών είναι ο υπό εξέταση κεντρικός Δήμος της Αττικής (στο εξής ο «Δήμος»). Οι εγκαταστάσεις του διατηρούνται εδώ και αρκετές δεκαετίες σε παραθαλάσσια έκταση που έχει ως αποκλειστική χρήση τη διοργάνωση κατασκηνωτικών περιόδων για τους δικαιούχους των προγραμμάτων κοινωνικής μέριμνας του Δήμου. Η έκταση περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία κτίσματα φιλοξενίας, σίτισης, εκπαίδευσης, άθλησης, ψυχαγωγίας και λειτουργικής υποστήριξης του κατασκηνωτικού προγράμματος, διασκορπισμένα μέσα σε πλούσια βλάστηση με πολλά στοιχεία δασικού τοπίου όπου κυριαρχούν τα πεύκα.

Οι εγκαταστάσεις έχουν τη δυνατότητα ταυτόχρονης φιλοξενίας έως και χιλίων κατασκηνωτών, οι οποίοι διαμένουν σε κτιστούς θαλάμους. Η διαμονή σε σκηνές τύπου κάμπινγκ έχει καταργηθεί εδώ και αρκετές δεκαετίες στη συγκεκριμένη μονάδα. Για την εφαρμογή του παιδαγωγικού προγράμματος, λειτουργούν γήπεδα ποδοσφαίρου και μπάσκετ, διάδρομοι για αγώνες δρόμου, πισίνες, πολιτιστικά κέντρα για δραστηριότητες, εγκατάσταση κινηματοθέατρου, βιβλιοθήκη και ειδικά διαμορφωμένο πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής.

Οι Παιδικές Εξοχές του Δήμου λειτουργούν ως κατασκηνωτικός θεσμός για τα παιδιά κατά τους θερινούς μήνες του έτους, συνήθως από τέλη Ιουνίου μέχρι μέσα Αυγούστου. Στο διάστημα αυτό, διοργανώνονται δύο διαδοχικές κατασκηνωτικές περίοδοι διάρκειας 15 ημερών η καθεμιά, για τη φιλοξενία παιδιών ηλικίας 6-12 ετών. Ακολουθεί μία ακόμη κατασκηνωτική περίοδος των 15 ημερών η οποία αφορά παιδιά 13-15 ετών. Μετά το πέρας αυτών, ακολουθεί το θερινό πρόγραμμα φιλοξενίας για άτομα με αναπηρίες και πολίτες τρίτης ηλικίας που έχει ως αποστολή την ανάπαυση και την ψυχαγωγία τους.

Το πρόγραμμα των τριών παιδικών κατασκηνωτικών περιόδων είναι ταυτόχρονα ψυχαγωγικό και παιδαγωγικό. Όπως αποφασίζει κάθε χρόνο το δημοτικό συμβούλιο με σχετική πράξη του για τη λειτουργία των Παιδικών Εξοχών, το κατασκηνωτικό πρόγραμμα αποσκοπεί στη *«σύμμετρη και αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητας των κατασκηνωτών, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές τους»*. Αυτή η δήλωση συνιστά τη φιλοσοφία των Παιδικών Εξοχών που υιοθετεί

ο Δήμος, η οποία με τη σειρά της δίνει το στίγμα για τη διαμόρφωση του παιδαγωγικού της προγράμματος (Φιλίππου & Κουθούρης, 2014, σελ. 57).

Η φιλοξενία όλων των θερινών κατασκηνωτών προσφέρεται εντελώς δωρεάν, χωρίς τέλη εγγραφής ή άλλες οικονομικές επιβαρύνσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι, εκτός από τη θερινή περίοδο, οι Παιδικές Εξοχές του Δήμου λειτουργούν κατά το υπόλοιπο έτος ως χώρος ολιγοήμερης φιλοξενίας αθλητικών δραστηριοτήτων και σχολικών εκδρομών.

Οι Παιδικές Εξοχές δεν αποτελούν ξεχωριστό νομικό πρόσωπο αλλά λειτουργούν ως εγκατάσταση του Τμήματος Παιδικών Εξοχών που υπάγεται στην αρμόδια για θέματα εκπαίδευσης Διεύθυνση της κεντρικής υπηρεσίας του Δήμου. Όλες οι ανάγκες για τη λειτουργία των Παιδικών Εξοχών χρηματοδοτούνται από τον ετήσιο προϋπολογισμό εξόδων της οικείας Διεύθυνσης και συγκεκριμένα από τους φορείς του προϋπολογισμού που αφορούν γενικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες, χωρίς ανταποδοτικό χαρακτήρα καθ'όσον δεν προβλέπεται οικονομική συμμετοχή των δικαιούχων.

Το Τμήμα διαθέτει μόνιμους υπαλλήλους για τις ανάγκες των Παιδικών Εξοχών καθ'όλη τη διάρκεια του έτους. Οι τεχνικοί υπάλληλοι εργάζονται για τη συντήρηση των εγκαταστάσεων και οι διοικητικοί υπάλληλοι μεριμνούν για την προμήθεια ειδών και υπηρεσιών που αφορούν την περίοδο θερινής λειτουργίας. Οι αυξημένες ανάγκες σε προσωπικό κατά τη θερινή κατασκηνωτική περίοδο καλύπτονται με την απόσπαση μόνιμων υπαλλήλων από άλλες Υπηρεσίες του Δήμου, με την πρόσληψη εποχιακού προσωπικού διαφόρων ειδικοτήτων κατ'εξάιρεση των διατάξεων του νόμου 2190/1994 και με τη δημοσίευση πρόσκλησης για στελέχη που θα υλοποιήσουν εθελοντικά το παιδαγωγικό πρόγραμμα.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι Παιδικές Εξοχές του υπό εξέταση Δήμου μπορούν να χαρακτηριστούν βάσει της διεθνούς τυπολογίας ως *παραθαλάσσιες εποχιακές κατασκηνώσεις διαμονής/διακοπών, με γενικές δραστηριότητες, οι οποίες λειτουργούν ως μέρος οργανικής μονάδας του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου του Δήμου και ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός.*

3.3 Κατάρτιση του παιδαγωγικού προγράμματος

Ο Δήμος εκδίδει και εφαρμόζει τον Κανονισμό Λειτουργίας των Παιδικών Εξοχών για τη θερινή φιλοξενία παιδιών στις Παιδικές Εξοχές. Ο πλέον πρόσφατος και επικαιροποιημένος Κανονισμός εκδόθηκε στις αρχές του 2016 και εφαρμόζεται από τη θερινή κατασκηνωτική περίοδο του ίδιου έτους μέχρι και σήμερα.

Στο πρώτο άρθρο του Κανονισμού, ο Δήμος δίνει την ταυτότητα των Παιδικών Εξοχών προσδιορίζοντάς τις ως θεσμό παιδαγωγικό και ψυχαγωγικό. Στο δεύτερο άρθρο ορίζονται όλες οι λεπτομέρειες που αφορούν το πρόγραμμα λειτουργίας: προσδιορίζονται οι κατασκηνωτικές περιόδοι, περιγράφεται ο σχεδιασμός όλων των ενεργειών που πρέπει να γίνουν για την προετοιμασία της θερινής κατασκηνωτικής περιόδου (πόροι, προμήθειες, υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό) και αναγράφεται το πρόγραμμα των δραστηριοτήτων που θα περιλαμβάνονται στο παιδαγωγικό πρόγραμμα.

Για την παρακολούθηση της εφαρμογής του παιδαγωγικού προγράμματος, προβλέφθηκε η συγκρότηση ειδικής Επιτροπής Παιδικών Εξοχών, αποτελούμενης από τον αρμόδιο αντιδήμαρχο, το γενικό γραμματέα και τον προϊστάμενο του Τμήματος Παιδικών Εξοχών. Μια άλλη Επιτροπή, που αποτελείται από αιρετούς και είναι επιφορτισμένη με την παρακολούθηση της διοίκησης και διαχείρισης των Παιδικών Εξοχών, έχει τη δυνατότητα να καταθέτει στον αρμόδιο αντιδήμαρχο τις προτάσεις της για τη βελτίωση του παιδαγωγικού προγράμματος.

Ο Κανονισμός του 2016 όρισε ότι οι δραστηριότητες του παιδαγωγικού προγράμματος θα σχεδιαστούν σε συνεργασία μεταξύ του Τμήματος Παιδικών Εξοχών και του κέντρου δια βίου μάθησης που λειτουργούσε τότε ως ανώνυμη εταιρεία του Δήμου. Σε εφαρμογή αυτής της πρόβλεψης, το Τμήμα και το κέντρο δια βίου μάθησης συνεργάστηκαν για την έκδοση του Οδηγού Κατασκήνωσης, βάσει του οποίου κατάρτισαν τα επιμέρους στοιχεία του παιδαγωγικού προγράμματος.

Ο Οδηγός Κατασκήνωσης αφιερώνει ένα ξεχωριστό και εκτενές κεφάλαιο στο παιδαγωγικό πρόγραμμα. Η βασική προϋπόθεση που θέτει για την οργάνωση καθεμιάς δράσης είναι ότι θα πρέπει αφενός να οριστεί ο παιδαγωγικός σκοπός της δράσης και αφετέρου να προσδιοριστούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την εφαρμογή της συγκεκριμένης δράσης όσον αφορά το όφελος των παιδιών. Η ποιότητα της εφαρμογής καθεμιάς δράσης και του παιδαγωγικού προγράμματος ως συνόλου επαφίεται στην προσωπικότητα, τη φαντασία, την καλή διάθεση αλλά και το καλό παράδειγμα των στελεχών που θα κληθούν να εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα.

Με βάση τις παραπάνω παραδοχές, ο Οδηγός Κατασκήνωσης προσδιορίζει ότι οι παιδαγωγικοί στόχοι που πρέπει να επιτυγχάνονται μέσω του παιδαγωγικού προγράμματος περιλαμβάνουν την προσαρμογή στο περιβάλλον της κατασκήνωσης, την ανάπτυξη αισθήματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης, εξοικείωση και δέσιμο με τη φύση, ψυχαγωγία, βίωση εμπειριών, ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών των κατασκηνωτών, τόνωση αυτενέργειας, απόκτηση εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους, απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη δημιουργικής φαντασίας, ανάδειξη κλίσεων και ικανοτήτων, ομαδικότητα, κοινωνικότητα, προσαρμογή, συνέπεια, επιμέλεια.

Ο Οδηγός συνεχίζει με την ανάλυση των δραστηριοτήτων που θα περιλαμβάνει το παιδαγωγικό πρόγραμμα. Κατηγοριοποιεί τις δραστηριότητες σε μουσικοκινητικές δραστηριότητες, αθλητικές δραστηριότητες, το παιχνίδι ως μέσο απόκτησης γνώσης, κατασκευές-χειροτεχνίες, ιστορίες και παραμύθια, τεχνική της παρουσίασης. Για καθεμιά από τις κατηγορίες δραστηριοτήτων ο Οδηγός ορίζει επιμέρους παιδαγωγικούς στόχους, βασικές αρχές εφαρμογής και προτεινόμενο περιεχόμενο.

Οι παιδαγωγικές δραστηριότητες καταλαμβάνουν ένα μεγάλο μέρος του Ημερήσιου Προγράμματος που ακολουθούν οι μικροί κατασκηνωτές. Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το Πρόγραμμα καταρτίζεται και δηλώνεται κάθε χρόνο πριν την έναρξη της θερινής κατασκηνωτικής περιόδου, ως τμήμα του φακέλου που αποστέλλεται στην αδειοδοτούσα αρχή. Από το 2016 και έπειτα, ένα τυπικό Ημερήσιο Πρόγραμμα διάρκειας 15 ωρών περιλαμβάνει παιδαγωγικές δραστηριότητες οι οποίες εναλλάσσονται μεταξύ των ωρών σίτισης και ανάπαυσης και διαρκούν συνολικά περί τις 7,5 ώρες, καταλαμβάνοντας το μισό χρόνο της κατασκηνωτικής ημέρας.

Σε οργανωτικό επίπεδο, λοιπόν, το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών του Δήμου υπόσχεται ποικίλες δραστηριότητες οι οποίες εξυπηρετούν συγκεκριμένη παιδαγωγική στοχοθεσία και καταλαμβάνουν σημαντική θέση στο ημερήσιο πρόγραμμα. Ωστόσο, όπως αναφέρεται ρητά στον Κανονισμό Λειτουργίας και στον Οδηγό Κατασκήνωσης, η επιτυχία του παιδαγωγικού προγράμματος έγκειται στα στελέχη, τα οποία έχουν την ευθύνη της εφαρμογής και της εύρυθμης λειτουργίας του παιδαγωγικού προγράμματος. Η ποιότητα των παιδαγωγικών υπηρεσιών που θα προσφερθούν στα παιδιά μέσα από τις Παιδικές Εξοχές εξαρτάται και εξασφαλίζεται από το κατάλληλα εκπαιδευμένο και επιλεγμένο στελεχιακό δυναμικό.

3.4 Πρόσληψη και εκπαίδευση στελεχιακού δυναμικού

Το δημοτικό συμβούλιο του Δήμου λαμβάνει κάθε χρόνο απόφαση σχετικά με τη στελέχωση των Παιδικών Εξοχών προκειμένου να εξασφαλιστεί η εύρυθμη λειτουργία της μονάδας και να υλοποιηθεί με επιτυχία το παιδαγωγικό πρόγραμμα. Όσον αφορά τα στελέχη τα οποία, σύμφωνα με την ΚΥΑ του 2016, θα εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα κατά την περίοδο φιλοξενίας των μικρών κατασκηνωτών, ο Δήμος λαμβάνει κάθε χρόνο την απόφαση να δημοσιεύσει πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς όσους επιθυμούν να προσφέρουν οικειοθελώς υπηρεσίες παροχής κοινωνικού, εκπαιδευτικού και ψυχαγωγικού έργου στο πλαίσιο του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών. Αυτό σημαίνει ότι τα στελέχη δεν προσλαμβάνονται ως εποχικό προσωπικό, αλλά η συμβολή τους στο παιδαγωγικό πρόγραμμα είναι εθελοντική. Συνακόλουθα, τα

στελέχη δεν αμείβονται με μισθό για τις υπηρεσίες τους αλλά λαμβάνουν ειδική αποζημίωση, το ύψος της οποίας καθορίζεται με απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Εσωτερικών η οποία εκδίδεται κάθε έτος.

Η πρόσκληση του Δημάρχου περιλαμβάνει διευρυμένη σύνθεση στελεχιακού δυναμικού, λόγω του μεγάλου αριθμού παιδιών που φιλοξενούνται κάθε χρόνο. Μια τυπική σύνθεση περιλαμβάνει συνήθως έναν αρχηγό, δύο βοηθούς αρχηγούς, τέσσερις υπαρχηγούς, δώδεκα βοηθούς παιδαγωγικού προγράμματος, δεκαοκτώ κοινοτάρχες και εκατό ομαδάρχες. Τα ζητούμενα προσόντα ακολουθούν τα οριζόμενα στην ΚΥΑ του 2016.

Η επιλογή των υποψήφιων στελεχών διενεργείται βάσει των αιτήσεών τους και κατόπιν συνέντευξης που θα δώσουν ενώπιον μιας επιτροπής αξιολόγησης. Η επιτροπή ορίζεται ειδικά για το σκοπό αυτό κάθε χρόνο και η θητεία της λήγει κατά την ολοκλήρωση της κατασκηνωτικής περιόδου. Τα στοιχεία που συνυπολογίζονται για την επιλογή των στελεχών είναι τα τυπικά προσόντα, η προϋπηρεσία και η εν γένει παρουσία των υποψηφίων κατά τη συνέντευξη.

Η εκπαίδευση των επιλεγέντων στελεχών προβλέπεται από τον Κανονισμό Λειτουργίας και ορίζεται από την πρόσκληση ως υποχρεωτική για τους βοηθούς προγράμματος, τους κοινοτάρχες και τους ομαδάρχες. Λίγες ημέρες μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας επιλογής τους, τα στελέχη ενημερώνονται για την εκπαίδευση που θα λάβουν. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης στελεχών εφαρμόζεται εδώ και αρκετά έτη, η δε πιο πρόσφατη επικαιροποίησή του έγινε το 2016. Πρόκειται για ένα περιορισμένης χρονικής διάρκειας πρόγραμμα, το οποίο διαρκεί μόλις μία ημέρα (συνήθως επιλέγεται κάποιο Σάββατο, μία ή δύο εβδομάδες πριν την έναρξη της θερινής κατασκηνωτικής περιόδου) και λαμβάνει χώρα στις εγκαταστάσεις των Παιδικών Εξοχών.

Η ημέρα εκπαίδευσης διαρκεί περίπου 6 ώρες και περιλαμβάνει σειρά εισηγήσεων που καλύπτουν θεματικές όπως: θεσμός της κατασκήνωσης και παιδαγωγική της αξία, ρόλος και καθήκοντα στελεχών κατασκήνωσης/διαδικασίες κατασκήνωσης, ασφάλεια-υγιεινή-πρώτες βοήθειες στην κατασκήνωση, ρόλος των στελεχών κατασκήνωσης σε σχέση με τα δικαιώματα του παιδιού, όλοι διαφορετικοί όλοι ίσοι, μορφές-είδη εκφοβισμού και τρόποι αντιμετώπισης, πυροπροστασία-αντιμετώπιση κινδύνων.

Μετά το πέρας του προγράμματος εκπαίδευσης, διανέμεται στα στελέχη φύλλο αξιολόγησης της εκπαίδευσης, ώστε να βαθμολογήσουν επωνύμως τις εισηγήσεις και τους εκπαιδευτές καθώς και να προτείνουν ιδέες βελτίωσης της εκπαίδευσης. Τα στατιστικά αποτελέσματα της αξιολόγησης δείχνουν μία τάση άριστης βαθμολόγησης του προγράμματος εκπαίδευσης και ελάχιστη χρήση της δυνατότητας υποβολής προτάσεων. Τα ομοιόμορφα αποτελέσματα πιθανώς να συνδέονται με την

απειρία πολλών στελεχών και με το φόβο τυχόν συνεπειών λόγω της επώνυμης συμπλήρωσης του φύλλου αξιολόγησης. Συνεπώς, φαίνεται χαμηλή μέχρι στιγμής η πιθανότητα να στηριχθεί ο σχεδιασμός του προγράμματος εκπαίδευσης στελεχών στα αποτελέσματα της αξιολόγησής του από τα ίδια τα στελέχη που θα κληθούν να εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα.

3.5 Κόστος παιδαγωγικού προγράμματος

Οι Παιδικές Εξοχές του Δήμου διαθέτουν ετήσιο προϋπολογισμό λειτουργίας με πλήρη δύναμη φιλοξενουμένων για τις τρεις κατασκηνωτικές περιόδους των παιδιών και για τη φιλοξενία ατόμων με αναπηρία και ατόμων τρίτης ηλικίας. Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία, το τελικό κόστος λειτουργίας για τις τρεις παιδικές κατασκηνωτικές περιόδους κυμαίνεται κατά μέσο όρο στις 750.000 ευρώ ετησίως. Εδώ περιλαμβάνονται οι δαπάνες για την πλήρωση των προϋποθέσεων αδειοδότησης, τα κόστη προμήθειας τροφίμων, αναλώσιμων ειδών και εξοπλισμού, οι αμοιβές για την παροχή υπηρεσιών συντήρησης των εγκαταστάσεων, τα κόστη μεταφοράς των κατασκηνωτών καθώς και οι δαπάνες που αφορούν την υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών.

Η δαπάνη για το παιδαγωγικό πρόγραμμα μπορεί να αναλυθεί στο κόστος συντήρησης των εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται για τις δραστηριότητες και στο κόστος που έχει να κάνει αμιγώς με το παιδαγωγικό έργο, δηλαδή με τις αποζημιώσεις των στελεχών και την αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι υπουργοί Οικονομικών και Εσωτερικών ρυθμίζουν κάθε χρόνο με κοινή απόφασή τους το ύψος της αποζημίωσης που θα λάβουν τα στελέχη, ανάλογα με τη βαθμίδα τους, για τους συνολικά δύο μήνες που θα προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους στις Παιδικές Εξοχές. Κατόπιν αυτής της απόφασης και με βάση τον αναγκαίο αριθμό στελεχών ανά βαθμίδα, ο Δήμος εγγράφει αντίστοιχη πίστωση στον προϋπολογισμό εξόδων του και δεσμεύει το ποσό προκειμένου να αποζημιώσει τα στελέχη. Η διμηνιαία αποζημίωση κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 180-400 ευρώ.

Οι απολογιστικές καταστάσεις των ποσών που πληρώθηκαν για τις ανάγκες των Παιδικών Εξοχών δείχνουν ότι, με βάση τα παραπάνω δεδομένα, μεταξύ των ετών 2016 και 2019 το ετήσιο κόστος αποζημίωσης των στελεχών κυμάνθηκε από 60.000 έως 78.000 ευρώ, δηλαδή κατά μέσο όρο στις 69.000 ευρώ. Σημειώνεται ότι για τα έτη 2020 και 2021 δεν υπάρχουν απολογιστικά

στοιχεία διότι, στο πλαίσιο της λήψης μέτρων αποτροπής της διασποράς του κορωνοϊού, ο Δήμος δεν υλοποίησε θερινή κατασκηνωτική περίοδο.

Η απασχόληση στελεχών μέσω οικειοθελούς (εθελοντικής) προσφοράς υπηρεσιών για την υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος εφαρμόζεται συστηματικά και επί σειρά ετών από το Δήμο. Για το λόγο αυτό, δεν εντοπίζεται μέτρο σύγκρισης με άλλες μορφές απασχόλησης των στελεχών (όπως εποχική πρόσληψη κατ'εξάιρεση των διατάξεων του νόμου 2190/1994), ώστε να αξιολογηθεί το ύψος των αμοιβών.

Παράλληλα, κάθε χρόνο διατίθεται μέσω του προϋπολογισμού ένα ποσό για την κάλυψη του κόστους όλων των υλικών του παιδαγωγικού προγράμματος. Εδώ περιλαμβάνονται ο κινητός αθλητικός εξοπλισμός, βοηθήματα πισίνας, υλικά κατασκευών και ζωγραφικής και άλλα συναφή. Η αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος διενεργείται όποτε παραστεί ανάγκη και όχι απαραίτητως κάθε χρόνο.

Από τις απολογιστικές καταστάσεις φαίνεται ότι κάθε χρόνο προϋπολογίζεται ποσό ύψους 5.000 ευρώ για την αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος, από το οποίο κάποιες χρονιές καταναλώνεται το μισό, ενώ υπάρχουν και χρονιές που το ποσό επιστρέφεται ως έχει στον προϋπολογισμό του Δήμου. Αυτό συμβαίνει διότι λαμβάνονται κατά διαστήματα δωρεές για την υποστήριξη του παιδαγωγικού προγράμματος, με συνέπεια να εξοικονομούνται πόροι από το Δήμο.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι ο Δήμος αφιερώνει στο εκπαιδευτικό μέρος του παιδαγωγικού προγράμματος το 10% περίπου της ετήσιας δαπάνης του για τις Παιδικές Εξοχές. Όπως προαναφέρθηκε, εάν τα στελέχη προσλαμβάνονταν ως εποχικοί υπάλληλοι, ο Δήμος θα επιβαρυνόταν με διαφορετικά ύψη αμοιβών καθώς και με τις κατά νόμον εργοδοτικές και ασφαλιστικές εισφορές.

3.6 Συμπέρασμα

Για την κατανόηση των διαδικασιών εφαρμογής του παιδαγωγικού προγράμματος στις Παιδικές Εξοχές των ΟΤΑ, μελετήθηκε η περίπτωση ενός κεντρικού Δήμου της Αττικής που διατηρεί εγκαταστάσεις θερινής κατασκηνωτικής φιλοξενίας παιδιών σε δημοφιλή παραθαλάσσια κατασκηνωτική περιοχή της Ανατολικής Αττικής. Παρουσιάστηκε η κεντρική διοικητική δομή υπό την οποία λειτουργούν οι Παιδικές Εξοχές του Δήμου, αναλύθηκε η κατανομή του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται σε αυτές και στη συνέχεια η μελέτη επικεντρώθηκε στο παιδαγωγικό πρόγραμμα.

Όπως διαπιστώθηκε, η φιλοσοφία των Παιδικών Εξοχών του Δήμου εστιάζεται στην εκπαίδευση και την ψυχαγωγία, βάσει των οποίων προσδιορίζονται οι αρχές και διαδικασίες για την επιλογή και υλοποίηση των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων. Το 2016 ο Δήμος προχώρησε σε επικαιροποίηση του παιδαγωγικού του προγράμματος και των θεσμικών κειμένων για την οργάνωση και κατοχύρωσή του. Όσον αφορά την υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος, ο Δήμος ακολουθεί τη διαδικασία πρόσκλησης εθελοντών στελεχών και οργανώνει μια σύντομη εσωτερική εκπαίδευσή τους προκειμένου να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους. Τέλος, παρουσιάστηκε η συνολική ετήσια δαπάνη που διαθέτει ο Δήμος για τη λειτουργία των Παιδικών Εξοχών, όπου υπολογίστηκε ότι το 10% αυτής καταλαμβάνεται από την αποζημίωση εθελοντικής εργασίας των στελεχών και το κόστος αγοράς υλικών παιδαγωγικού προγράμματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 Εισαγωγή

Η επιτυχία μιας υπηρεσίας που προσφέρεται από έναν δημόσιο φορέα εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητά της (νόμος 3230/2004), αν δηλαδή ο σκοπός της έχει επιτευχθεί και αν έχουν χρησιμοποιηθεί οι αναγκαίοι πόροι με τον καλύτερο και οικονομικότερο τρόπο για την παροχή της. Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης με αποδέκτες τα παιδιά που συμμετέχουν στις Παιδικές Εξοχές, πρέπει να αξιολογούνται ως προς το παιδαγωγικό όφελος που παρέχουν και ως προς την αποδοτική δέσμευση των κατάλληλων πόρων για να ολοκληρωθεί η εκπαιδευτική διαδικασία.

Η αξιολόγηση των υπηρεσιών που προσφέρονται μέσα από το κατασκηνωτικό παιδαγωγικό έργο του Δήμου θα αποτελέσει αντικείμενο του παρόντος και του επόμενου κεφαλαίου. Εδώ, θα συλλεγούν ποιοτικά κυρίως δεδομένα μέσω της λήψης συνεντεύξεων από ανθρώπους που διαθέτουν αξιολογική εμπειρία συμμετοχής στον κατασκηνωτικό θεσμό υπό διάφορες ιδιότητες. Με βάση τη γνώση και εμπειρία τους από τον κατασκηνωτικό χώρο, θα αποτυπωθεί η προσωπική τους εκτίμηση όσον αφορά τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν το κατασκηνωτικό παιδαγωγικό έργο του Δήμου, ενώ θα καταγραφούν και οι προτάσεις τους για ένα βελτιωμένο παιδαγωγικό πρόγραμμα που θα μπορεί να καλύψει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ανάγκες των μικρών κατασκηνωτών.

4.2 Μεθοδολογία λήψης συνεντεύξεων

Όπως αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Δήμου καταλαμβάνει το μεγαλύτερο αναλογικά μέρος του ημερήσιου προγράμματος των παιδιών που συμμετέχουν στις Παιδικές Εξοχές. Αποστολή του προγράμματος είναι η ικανοποίηση των

παιδαγωγικών στόχων, βάσει των οποίων καθορίστηκαν οι αντίστοιχες θεματικές κατηγορίες δραστηριοτήτων. Για το σχεδιασμό των στόχων, των κατηγοριών δραστηριοτήτων και του περιεχομένου τους, συνεργάστηκε ομάδα υπευθύνων του Τμήματος Παιδικών Εξοχών και του κέντρου δια βίου μάθησης. Κάθε χρόνο, πριν την έναρξη της θερινής κατασκηνωτικής περιόδου, προσκαλούνται στελέχη με κατασκηνωτική εμπειρία για να συμμετάσχουν εθελοντικά στην υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος. Ειδική επιτροπή του Δήμου εξετάζει τους φακέλους των υποψηφίων και τους καλεί σε συνέντευξη ώστε να επιλέξει μεταξύ αυτών. Τα επιλεγέντα στελέχη λαμβάνουν μονοήμερη εκπαίδευση που περιλαμβάνει εισηγήσεις πάνω σε συγκεκριμένες θεματικές.

Μετά το πέρας της εκπαίδευσης, τα στελέχη καλούνται να την αξιολογήσουν μέσω ερωτηματολογίου. Αυτή είναι η μοναδική μέθοδος αξιολόγησης του παιδαγωγικού προγράμματος που ακολουθείται μέχρι σήμερα, καθώς δεν έχει εντοπιστεί εφαρμογή της αξιολόγησης σε άλλο στάδιο της διαδικασίας υλοποίησης του παιδαγωγικού προγράμματος. Επιπλέον, όπως εξηγήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η «ατολμία» των απαντήσεων που δίνονται από τα στελέχη καθιστά τα αποτελέσματα μη αξιοποιήσιμα.

Προκειμένου να αξιολογηθούν οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες που παρέχονται από το Δήμο κατά την κατασκηνωτική φιλοξενία, θα πρέπει να μελετηθούν όλα τα στάδια από την κατάρτιση του προγράμματος μέχρι την ολοκλήρωσή του στο τέλος της θερινής κατασκηνωτικής περιόδου. Για το σκοπό αυτό, επιλέχθηκε η μέθοδος της συλλογής στοιχείων μέσω συνεντεύξεων από ανθρώπους που μετέχουν στον κατασκηνωτικό θεσμό υπό διαφορετικές ιδιότητες, ώστε από το συνδυασμό των απαντήσεών τους να καλυφθούν όλα τα στάδια της κατασκηνωτικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η αναζήτηση συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις έγινε στο χώρο του διοικητικού τομέα, των ασφαλιστικών ταμείων, των δήμων, καθώς και της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Κριτήριο για την αναζήτηση και επιλογή των ερωτώμενων ήταν η εμπειρία και αφοσίωση στον κατασκηνωτικό θεσμό, ώστε να είναι σε θέση να απαντήσουν στα βασικά ερωτήματα της συνέντευξης και να αναπτύξουν μια ολοκληρωμένη άποψη για το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Δήμου.

Τα βασικά ερωτήματα προετοιμάστηκαν εκ των προτέρων, ήταν ανοικτού τύπου και σχεδιάστηκαν ώστε να καλύψουν όλα τα στάδια υλοποίησης του παιδαγωγικού προγράμματος που εφαρμόζονται στο Δήμο. Επιπλέον, οι ερωτώμενοι πληροφορήθηκαν για τα απαραίτητα δεδομένα (στόχους παιδαγωγικού προγράμματος, κατηγορίες δραστηριοτήτων, διαδικασία επιλογής στελεχών, εκπαίδευση στελεχών, οικονομικό κόστος), ώστε να σχηματίσουν άποψη για την υπάρχουσα κατάσταση και να εκφέρουν γνώμη. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν ξεχωριστά με

τον κάθε ερωτώμενο, είτε δια ζώσης είτε με τηλεδιάσκεψη ανάλογα με την προτίμησή του, η δε διάρκειά τους κυμάνθηκε περί τα είκοσι λεπτά της ώρας.

4.3 Αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις

Η αναζήτηση συμμετεχόντων για τις ερευνητικές συνεντεύξεις οδήγησε σε συγκεκριμένα άτομα, τα οποία αποδέχθηκαν την πρόσκληση και συμμετείχαν στις συνεντεύξεις. Οι αποκριθέντες στην έρευνα ήταν ένας προϊστάμενος διοικητικής αρχής που αδειοδοτεί Παιδικές Εξοχές, μία καθηγήτρια δευτεροβάθμιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, μία δασκάλα δημοτικού σχολείου, ένας εκπαιδευτής ενηλίκων και μία αρχηγός κατασκηνώσεων, όλοι με πολυετή εμπειρία στον κατασκηνωτικό θεσμό. Από τις απαντήσεις τους, προέκυψαν οι παρακάτω διαπιστώσεις:

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν καταρχάς εάν συμφωνούν με το σύγχρονο προσανατολισμό των Παιδικών Εξοχών προς ένα θεσμό πρωτίστως εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό και οικολογικό, σύμφωνα με τον οποίο οργανώνεται και η μονάδα του υπό εξέταση Δήμου. Ο προϊστάμενος αδειοδοτούσας αρχής υποστήριξε ότι οι Παιδικές Εξοχές πρέπει να επιτελούν πρωτίστως την κοινωνική τους αποστολή, δηλαδή να προσφέρουν δωρεάν καλοκαιρινή φιλοξενία και ξεκούραση των παιδιών. Οι υπόλοιποι απάντησαν θετικά, αλλά έθεσαν την προϋπόθεση να διατηρείται ισότιμα ο ψυχαγωγικός προσανατολισμός των κατασκηνωτικών μονάδων.

Στη συνέχεια ζητήθηκε η άποψή τους εάν οι προσφερόμενες κατηγορίες δραστηριοτήτων είναι επαρκείς και αν θεωρούν κατάλληλη την ομάδα σχεδιασμού. Οι ερωτηθέντες θεώρησαν επαρκείς τις κατηγορίες δραστηριοτήτων, ωστόσο οι εκπαιδευτικοί, ο εκπαιδευτής ενηλίκων και η αρχηγός πρότειναν εμπλουτισμό με νέες δραστηριότητες (και με νέες τεχνολογίες, όπως ρομποτική), με παραλλαγές των παλιών, καθώς και την ανεύρεση καινοτόμων δραστηριοτήτων που είναι άγνωστες στα περισσότερα παιδιά. Όσον αφορά την επάρκεια της ομάδας σχεδιασμού του παιδαγωγικού προγράμματος, η καθηγήτρια και ο εκπαιδευτής ενηλίκων πρότειναν να συνεργαστεί η ομάδα με αθλητές, καλλιτέχνες, παιδαγωγούς ώστε να αναπτυχθούν νέες δραστηριότητες. Ο προϊστάμενος διαφοροποιήθηκε, υπενθυμίζοντας ότι ο νόμος δεν είναι περιοριστικός, συνεπώς καθεμιά κατασκηνωτική μονάδα έχει το ελεύθερο να καταρτίσει το δικό της πρόγραμμα με δική της ομάδα και θα τα κρίνει όλα εκ του αποτελέσματος.

Στη συνέχεια ζητήθηκε να σχολιαστεί η εφαρμοζόμενη διαδικασία επιλογής των στελεχών και η εκπαίδευσή τους από το Δήμο. Αυτές δέχθηκαν διάφορες προτάσεις βελτίωσης από τους ερωτηθέντες. Ο εκπαιδευτής ενηλίκων και η αρχηγός πρότειναν να δημιουργηθεί βάση δεδομένων

στελεχών, ανά ειδικότητα και με καταγεγραμμένη την αξιολόγηση που έλαβαν από προηγούμενη κατασκηνωτική χρονιά, ώστε ο Δήμος να ανατρέχει στη βάση και να την αξιοποιεί, η εκπαίδευση των στελεχών να καταστεί υποχρεωτική για τα στελέχη όλων των βαθμίδων, να γίνει συστηματικότερη, μεγαλύτερης διάρκειας, με νέες θεματικές ενότητες ή με εμπλουτισμένες τις υπάρχουσες, με πρόβλεψη είτε για ταυτόχρονη πρακτική άσκηση είτε για διεξαγωγή βιωματικών εργαστηρίων. Ο προϊστάμενος πρότεινε συνεργασία με τα ήδη εκπαιδευμένα και πιστοποιημένα στελέχη των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.) για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων.

Όσον αφορά την επάρκεια της χρηματικής αποζημίωσης των στελεχών, όλοι συμφώνησαν ότι το ποσό που λαμβάνουν τα στελέχη είναι σχετικά χαμηλό, ωστόσο αναμενόμενο ως αποζημίωση εθελοντικής εργασίας. Ομοίως, το διαθέσιμο ποσό για την αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος θεωρήθηκε χαμηλό. Ο προϊστάμενος πρότεινε ως λύση για μια καλύτερη χρηματοδότηση στελεχών τη συνεργασία με τα Κ.Δ.Α.Π., όπου τα στελέχη εργάζονται με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου και λαμβάνουν ανάλογες αμοιβές, ενώ η ευρωπαϊκή συγχρηματοδότηση των Κ.Δ.Α.Π. θα συμβάλει κατά τη γνώμη του στην αποδοτικότερη παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών στο πλαίσιο των Παιδικών Εξοχών του Δήμου.

Ζητήθηκε, τέλος, από τους ερωτηθέντες να καταθέσουν διάφορες προτάσεις που κατά τη γνώμη τους θα συμβάλουν στην αναβάθμιση του κατασκηνωτικού παιδαγωγικού προγράμματος του συγκεκριμένου Δήμου. Οι προτάσεις που συλλέχτηκαν αφορούσαν τη συστηματικότερη εκπαίδευση των στελεχών, συνεργασία με δημιουργούς διαφόρων βαθμίδων για το σχεδιασμό του παιδαγωγικού προγράμματος, ανανέωση και εμπλουτισμό των δραστηριοτήτων, συμμετοχή στα κατασκηνωτικά συνέδρια για διαρκή ενημέρωση, ανεύρεση κινήτρων για μεγαλύτερη δέσμευση των στελεχών στον κατασκηνωτικό θεσμό, καθώς και την εναλλακτική επιλογή του προϊστάμενου για συνολική αναδιάρθρωση μέσω συνεργασιών με τα Κ.Δ.Α.Π.

4.4 Συμπέρασμα

Μετά την καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης που έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ξεκίνησε η ερευνητική διαδικασία για τη συλλογή στοιχείων με σκοπό την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που παρέχονται μέσω της υλοποίησης του κατασκηνωτικού παιδαγωγικού προγράμματος στον υπό μελέτη Δήμο. Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε η συλλογή δεδομένων, κυρίως ποιοτικών, μέσω λήψης προσωπικών συνεντεύξεων από πέντε έμπειρα στελέχη που υπηρετούν στους χώρους της διοίκησης, της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας

εκπαίδευσης και διαφόρων κατασκηνωτικών μονάδων ασφαλιστικών φορέων. Προετοιμάστηκαν ερωτήματα τα οποία διέτρεξαν το σύνολο των διαδικασιών οργάνωσης και υλοποίησης του παιδαγωγικού προγράμματος του Δήμου. Οι ερωτηθέντες αποδέχθηκαν την πρόσκληση, προσήλθαν στις συνεντεύξεις και απάντησαν σε όλα τα ερωτήματα καταθέτοντας την άποψή τους βάσει της πολύχρονης εμπειρίας τους.

Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων έδειξαν μια θετική εντύπωση όσον αφορά την οργάνωση και υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος. Επιπλέον, από τις παρατηρήσεις και προτάσεις ως προς τα σημεία που μπορούν να βελτιωθούν ή εξελιχθούν, προκύπτει ότι οι ερωτηθέντες δίνουν βαρύτητα στη συνεργασία με ειδικούς κατά το σχεδιασμό και στην προσεκτική επιλογή και συστηματικότερη εκπαίδευση των στελεχών που θα εφαρμόσουν το πρόγραμμα. Μετά την καταγραφή της οπτικής των ανθρώπων που εμπλέκονται στο οργανωτικό μέρος του κατασκηνωτικού θεσμού, μένει να μελετηθεί η πλευρά των αποδεκτών των κατασκηνωτικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Αυτή η μελέτη θα αποτελέσει το αντικείμενο του επόμενου κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

5.1 Εισαγωγή

Η παρουσίαση της ερευνητικής διαδικασίας για τη συλλογή δεδομένων αξιολόγησης του κατασκηνωτικού παιδαγωγικού προγράμματος του Δήμου συνεχίζεται στο παρόν κεφάλαιο, με την έρευνα μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Σε αυτό το στάδιο, ο πληθυσμός-στόχος ήταν εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε δημοτικά και γυμνάσια της Αθήνας. Πρόκειται για τους ανθρώπους οι οποίοι, αμέσως μετά τους γονείς, βρίσκονται πιο κοντά στα παιδιά και έχουν ως καθήκον την εκπαίδευση και διαπαιδαγώγησή τους.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την προσέγγιση των εκπαιδευτικών ήταν η αποστολή ηλεκτρονικών ερωτηματολογίων προς τους διευθυντές των δημοτικών και γυμνασίων, ώστε να τα συμπληρώσουν οι ίδιοι και οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου. Θα παρουσιαστούν η μεθοδολογία έρευνας που εφαρμόστηκε για την επιλογή του δείγματος, ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου, καθώς και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα όσον αφορά τη συμβολή των δεδομένων στη συνολική έρευνα. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα από τη στατιστική επεξεργασία των απαντήσεων και θα εξαχθούν ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα από τις αποκρίσεις των εκπαιδευτικών.

5.2 Μεθοδολογία έρευνας μέσω ερωτηματολογίων

Κατά την εξέταση της υπάρχουσας κατάστασης στο Δήμο διαπιστώθηκε ότι, μέχρι στιγμής, η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης μέσα από το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών τυγχάνει αξιολόγησης μόνον όσον αφορά τη μονοήμερη εισαγωγική εκπαίδευση που παρακολουθούν τα στελέχη πριν αναλάβουν καθήκοντα για την υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος. Δεν εντοπίστηκαν στοιχεία διεξαγωγής κάποιας έρευνας ικανοποίησης των μικρών

κατασκηνοτών ή των γονέων και κηδεμόνων τους μετά το πέρας των κατασκηνοτικών περιόδων μέχρι το 2019, τα οποία θα συνέβαλλαν στην εξαγωγή συμπερασμάτων όσον αφορά την ικανοποίηση των αποδεκτών της υπηρεσίας. Η δε αναστολή λειτουργίας της εγκατάστασης κατά τα δύο τελευταία καλοκαίρια εξαιτίας της πανδημίας, σε συνδυασμό με το ιδιότυπο καθεστώς λειτουργίας των σχολείων για τον ίδιο λόγο, απέτρεψαν τη διεξαγωγή έρευνας προς το συγκεκριμένο πληθυσμό-στόχο στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Η επόμενη επιλογή ήταν η έμμεση προσέγγιση της πλευράς των αποδεκτών, η οποία έγινε μέσω των εκπαιδευτικών τους. Μετά από τους γονείς, οι δάσκαλοι και καθηγητές είναι οι άνθρωποι που παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στην εκπαίδευση και παιδαγωγική ανάπτυξη των παιδιών. Παρακολουθώντας την εξέλιξη των μαθητών κατά τις σχολικές χρονιές, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εκτιμήσουν την επίδραση που έχει το παιδαγωγικό πρόγραμμα μιας κατασκήνωσης σε όσα παιδιά συμμετέχουν σε θερινές Παιδικές Εξοχές.

Η καταγραφή της γνώμης των εκπαιδευτικών έγινε με την κατάρτιση ενός σύντομου αλλά περιεκτικού ερωτηματολογίου που περιλάμβανε ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών. Οι αποκρινόμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν ποιους παιδαγωγικούς στόχους θεωρούν σημαντικούς και ποιους ακόμη έχουν να προσθέσουν, ποιες από τις προσφερόμενες δραστηριότητες καθεμιάς κατηγορίας θεωρούν ότι πρέπει να διατηρηθούν και ποιες άλλες προτείνουν, ποιους θεωρούν κατάλληλους να σχεδιάζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα και ποιους να το εφαρμόζουν. Τέλος, σε μια ερώτηση ανοικτού τύπου είχαν τη δυνατότητα να περιγράψουν ποια πρόσθετα προσόντα θα πρέπει να έχουν όσοι σχεδιάζουν και όσοι εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα.

Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και σε μορφή διαδικτυακής φόρμας ανώνυμων απαντήσεων, συνοδευόμενο από εισαγωγική επιστολή. Οι ερωτήσεις δεν απαιτούσαν οποιαδήποτε αποκάλυψη της ταυτότητάς τους παρά μόνον το εάν υπηρετούν σε δημοτικό ή σε γυμνάσιο, ως διευθυντές ή ως δάσκαλοι/καθηγητές και αποκλειστικά για την εξαγωγή στατιστικών συμπερασμάτων. Στάλθηκε στους διευθυντές των 133 δημοτικών και 53 γυμνασίων που λειτουργούν συνολικά στην πόλη της Αθήνας, με την παράκληση να το συμπληρώσουν οι ίδιοι και οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί του σχολείου τους. Η πρωτεύουσα επιλέχτηκε χάρη στην ευκαιρία που προσφέρει για αποτύπωση της πολυπολιτισμικότητας των μαθητών και της ποικιλότητας των κοινωνικών στρωμάτων σε έναν μεγάλο αριθμητικά πληθυσμό της Αττικής, περιλαμβάνοντας ένα αντιπροσωπευτικό στατιστικό δείγμα μαθητικού πληθυσμού που συνήθως συμμετέχει στο θεσμό της κατασκήνωσης.

5.3 Αποτελέσματα από τη στατιστική ανάλυση δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο εστάλη στα 133 δημοτικά και 53 γυμνάσια στα μέσα Ιουνίου τρέχοντος έτους και παρέμεινε ανοικτό για την υποβολή απαντήσεων μέχρι τέλος Αυγούστου. Κατά το διάστημα αυτό, καταγράφηκαν 76 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια και συγκεκριμένα 54 από εκπαιδευτικούς του δημοτικού και 22 του γυμνασίου, όπως φάνηκε από τις αποκρίσεις στην πρώτη ερώτηση που ζητούσε από τους ερωτώμενους εάν υπηρετούν σε δημοτικό ή σε γυμνάσιο.

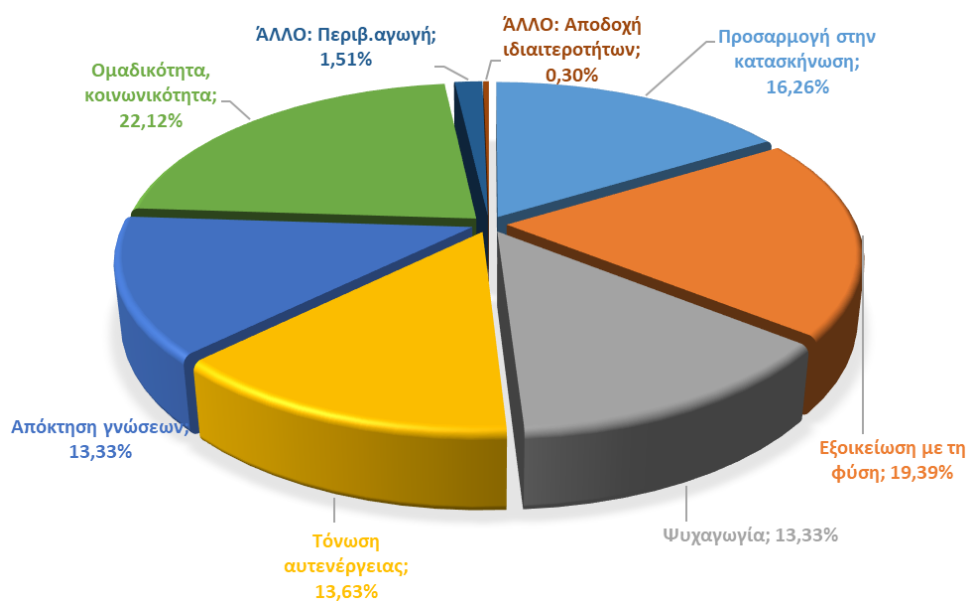
Η δεύτερη ερώτηση αφορούσε εάν ο αποκρινόμενος υπηρετεί υπό την ιδιότητα του Διευθυντή ή Δασκάλου ή Καθηγητή. Αυτό ζητήθηκε προκειμένου να διακριθούν οι διευθυντές και με τον τρόπο αυτό να εξαχθεί συμπέρασμα για τον ελάχιστο αριθμό διαφορετικών σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνα. Βάσει των απαντήσεων, προέκυψε ότι 19 άτομα δήλωσαν διευθυντές δημοτικού και 7 άτομα διευθυντές γυμνασίου, συνεπώς στην έρευνα φαίνεται να ανταποκρίθηκε τουλάχιστον το 14,3% από τα 133 δημοτικά και το 13,2% από τα 53 γυμνάσια της Αθήνας.

Μετά τις ερωτήσεις περί ακριβούς ιδιότητας των εκπαιδευτικών, ακολούθησαν δέκα συνολικά ερωτήσεις που ζητούσαν την αξιολόγηση των στόχων, των προσφερόμενων δραστηριοτήτων ανά κατηγορία και της επιλογής υπευθύνων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή του κατασκευαστικού παιδαγωγικού προγράμματος. Οι ερωτήσεις δέχονταν απαντήσεις πολλαπλών επιλογών και επιπλέον έδιναν τη δυνατότητα ανοικτής απάντησης («άλλο») για τη διατύπωση προτάσεων.

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών στις παραπάνω ερωτήσεις συγκεντρώθηκαν προς στατιστική επεξεργασία, ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις απόψεις τους. Για κάθε ερώτηση, υπολογίστηκε η σχετική συχνότητα καθεμιάς από τις διαθέσιμες απαντήσεις. Οι τιμές που λήφθηκαν ανάχθηκαν σε ποσοστά επί τοις εκατό, ώστε να υπολογιστεί η προτίμηση που δείχνουν οι εκπαιδευτικοί για μια απάντηση σε σχέση με τις υπόλοιπες. Όσον αφορά τις απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση «άλλο», αυτές ομαδοποιήθηκαν ανά θέμα και προστέθηκαν στα αποτελέσματα προς επεξεργασία. Τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης αναπαραστάθηκαν γραφικά με τη χρήση διαγράμματος πίτας, η οποία είναι κατάλληλο διάγραμμα για τη γραφική απόδοση κατηγοριών δεδομένων ως ποσοστών ενός συνόλου.

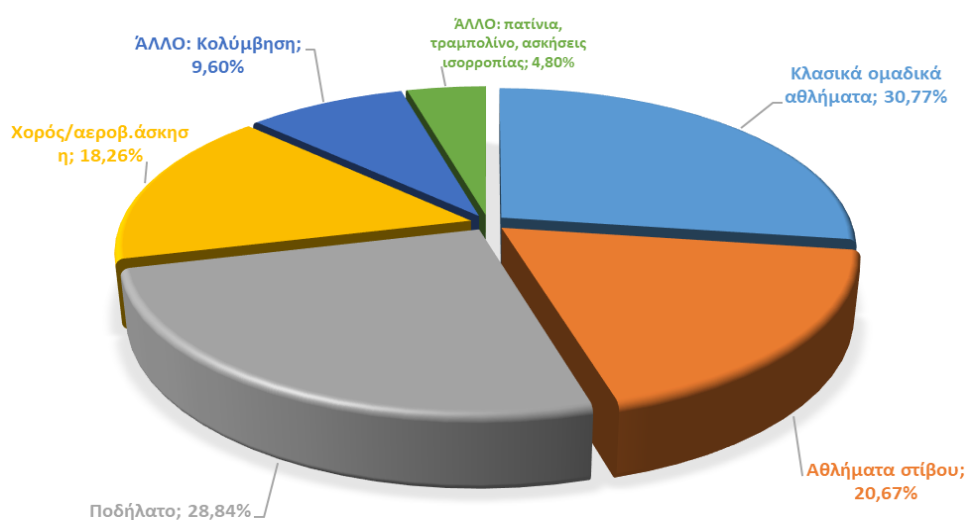
Με βάση τα παραπάνω, η στατιστική ανάλυση και γραφική αναπαράσταση των αποτελεσμάτων της έρευνας προς τους εκπαιδευτικούς έδωσε τα ακόλουθα αποτελέσματα:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1: Σημαντικότητα των στόχων του παιδαγωγικού προγράμματος

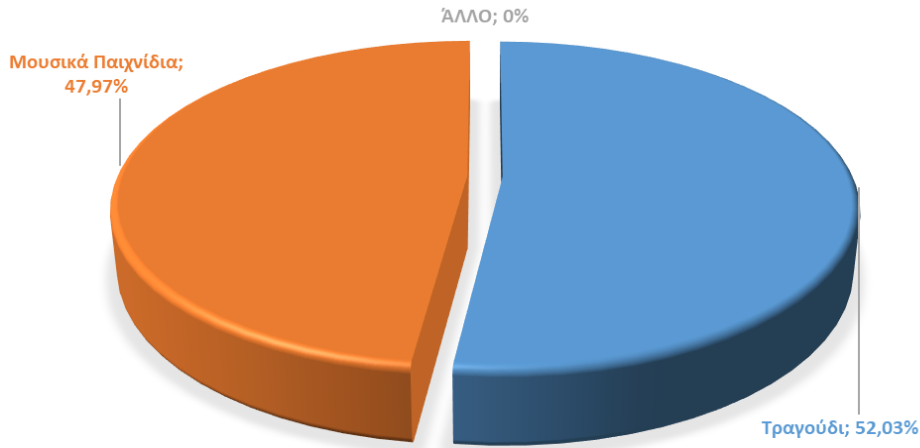
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Αθλητικές Δραστηριότητες

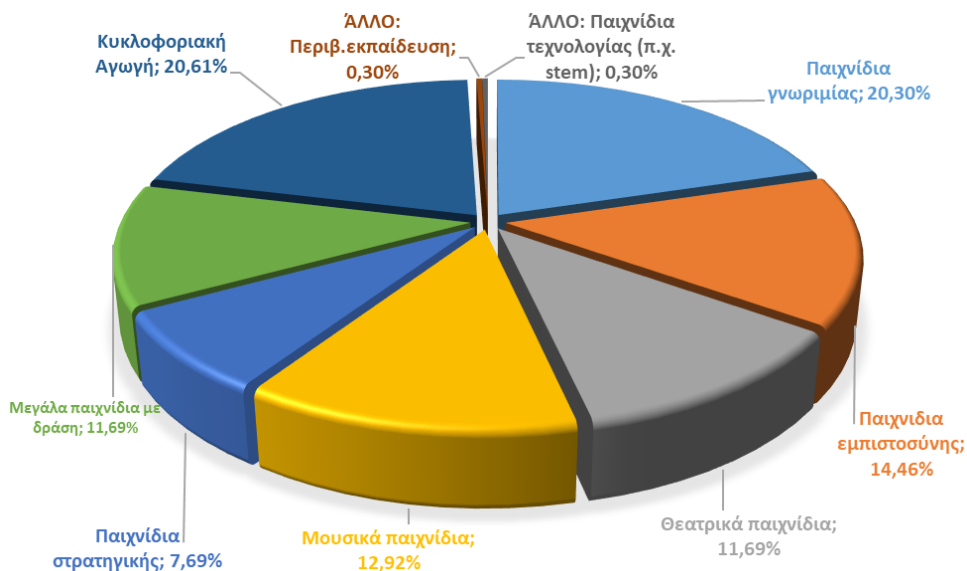
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.3: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Μουσικοκινητικές Δραστηριότητες

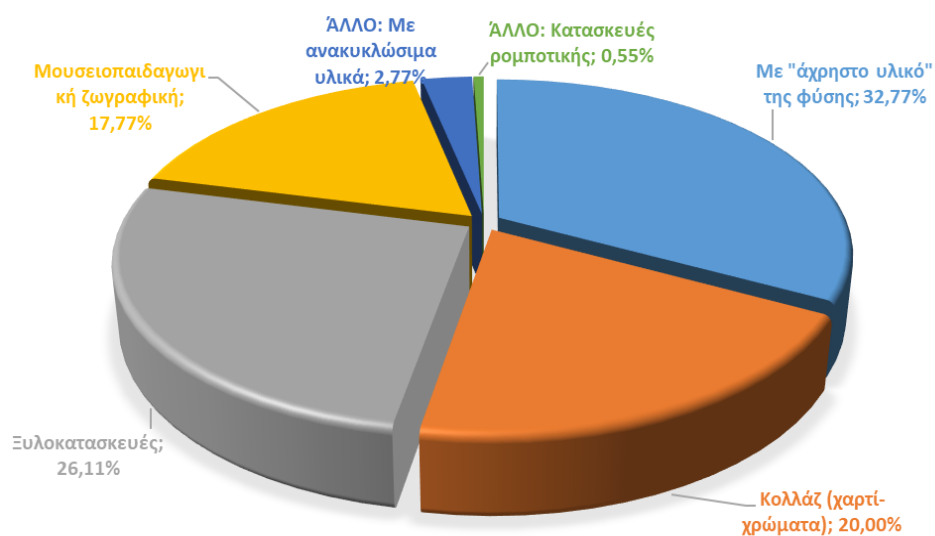
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.4: Τι πρέπει να περιλαμβάνει το Παιχνίδι ως μέσο απόκτησης Γνώσης

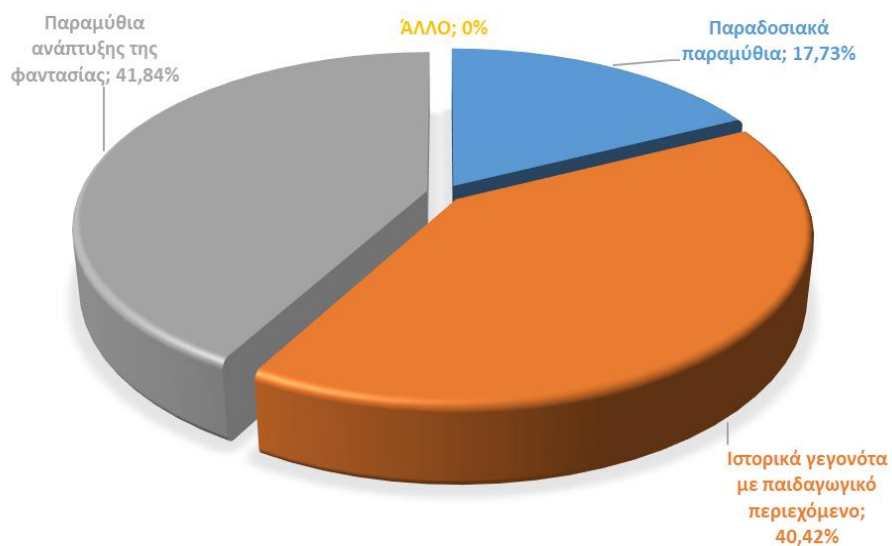
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.5: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Κατασκευές και Χειροτεχνίες

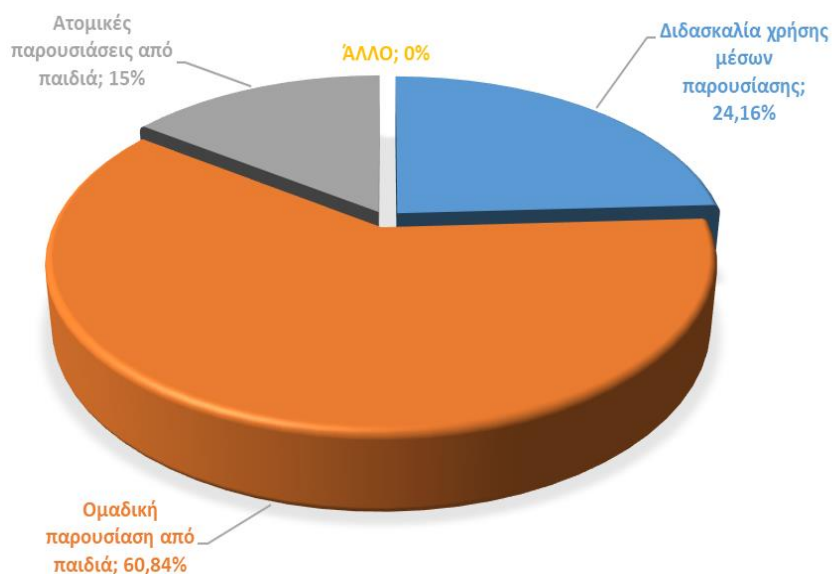
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.6: Τι πρέπει να περιλαμβάνουν οι Ιστορίες και Παραμύθια

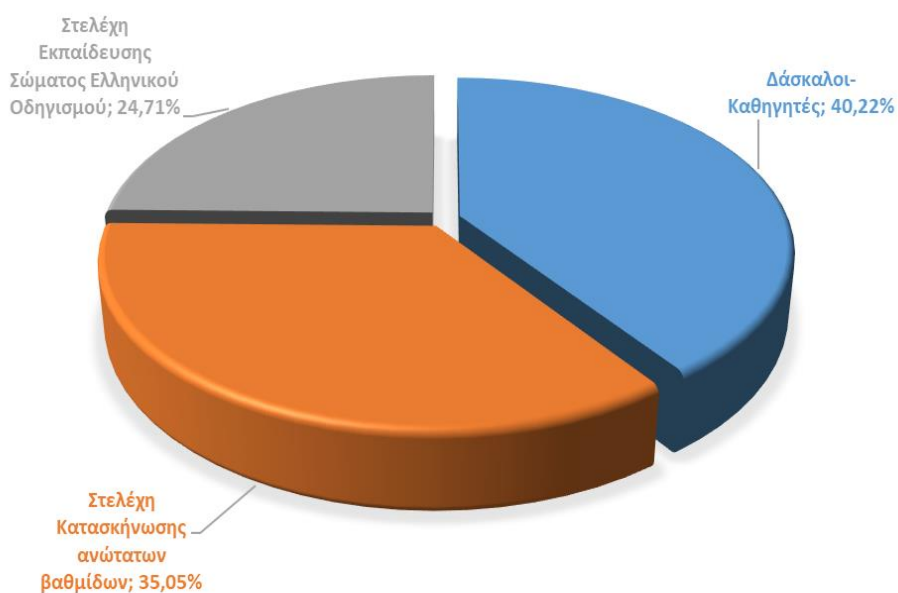
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.7: Τι πρέπει να περιλαμβάνει η Τεχνική της Παρουσίασης

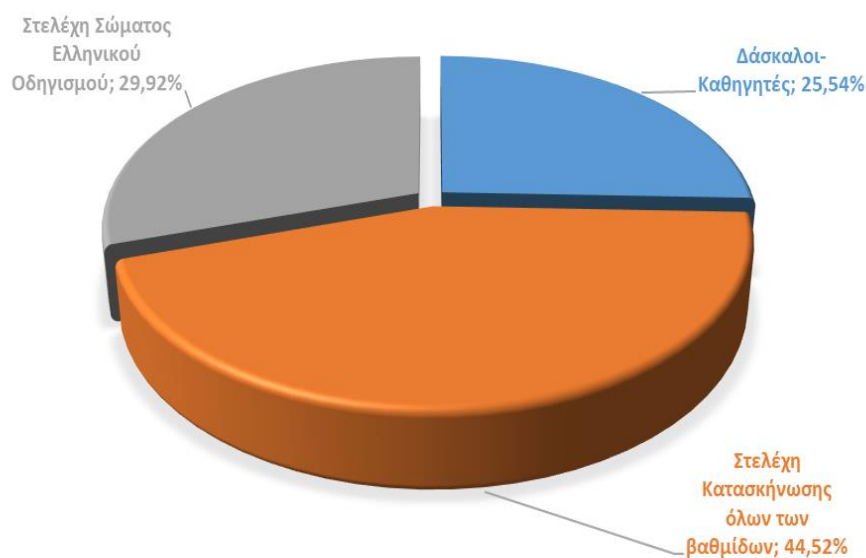
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.8: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να σχεδιάζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών

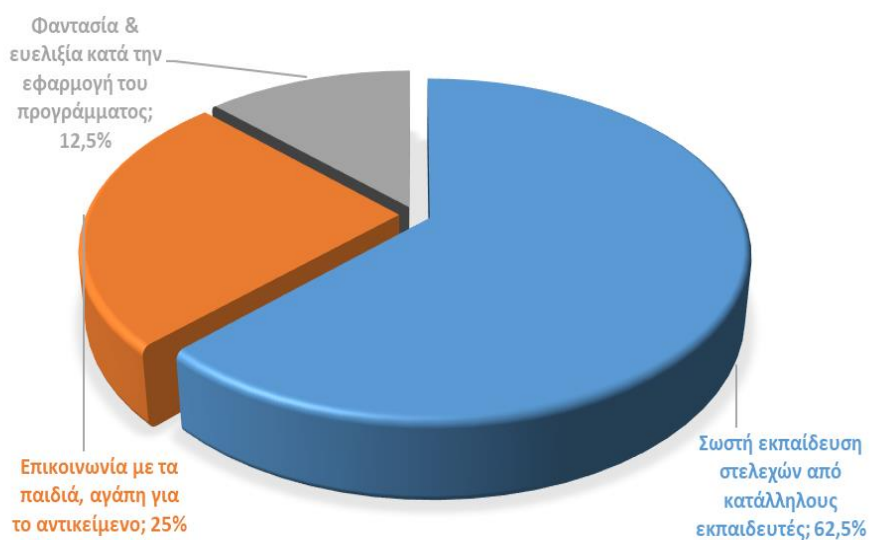
Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.9: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.10: Ομαδοποιημένες ανοικτές απαντήσεις: Πρόσθετα προσόντα ή εξειδικεύσεις όσων σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

5.4 Συμπέρασμα

Σε αυτό το κεφάλαιο η έρευνα συνεχίστηκε με την αναζήτηση της γνώμης των εκπαιδευτικών σχετικά με το εφαρμοζόμενο παιδαγωγικό πρόγραμμα στον υπό εξέταση Δήμο. Στόχος αυτού του σταδίου ήταν να προσεγγιστεί έμμεσα η πλευρά των αποδεκτών των υπηρεσιών εκπαίδευσης που προσφέρονται μέσω του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών. Ως δείγμα επιλέχθηκαν οι εκπαιδευτικοί του συνόλου των δημοτικών και γυμνασίων της πόλης της Αθήνας, καθώς ο μαθητικός πληθυσμός της πρωτεύουσας συμμετέχει σε μεγάλο βαθμό στον κατασκηνωτικό θεσμό, παρουσιάζει υψηλό ποσοστό πολυπολιτισμικότητας και ποικιλότητα οικονομικής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Απεστάλη ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο ανώνυμης συμπλήρωσης με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και ελεύθερης απάντησης.

Τα αποτελέσματα των απαντήσεων δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί δίνουν καταρχάς σημασία σε όλους τους εκπαιδευτικούς στόχους του παιδαγωγικού προγράμματος, με μεγαλύτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη του ομαδικού πνεύματος (22,12%) και εν συνεχεία στο δέσιμο με τη φύση (19,39%). Η αξία που προσδίδουν οι εκπαιδευτικοί στο φυσικό στοιχείο φαίνεται και από το ότι οι πέντε από τις έξι ελεύθερες απαντήσεις αναφέρονται στην ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης (1,51%).

Οι προσφερόμενες δραστηριότητες ανά κατηγορία εμφανίστηκαν να τυγχάνουν αποδοχής από τους εκπαιδευτικούς. Οι ελεύθερες προτάσεις του για εμπλουτισμό των δραστηριοτήτων είχαν να κάνουν με γνώριμες παιδικές δραστηριότητες όπως πατίνια, τραμπολίνο, περπάτημα, κολύμβηση, μοντελισμό με υλικά προς ανακύκλωση, ωστόσο η εισαγωγή καινοτόμων δραστηριοτήτων και σύγχρονης τεχνολογίας προτάθηκε από λίγους (συνολικά 0,85%), σε αντίθεση με τις συνεντεύξεις. Σε αυτό το σημείο, οι εκπαιδευτικοί φάνηκαν πιο συντηρητικοί σε σχέση με τους σχεδιαστές του παιδαγωγικού προγράμματος.

Όσον αφορά το ποιοι πρέπει να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα στις Παιδικές Εξοχές, οι εκπαιδευτικοί έδειξαν να εμπιστεύονται περισσότερο τους δασκάλους και καθηγητές για το σχεδιασμό (40,22%), ενώ για την εφαρμογή του προγράμματος προτίμησαν τα έμπειρα στελέχη κατασκήνωσης όλων των βαθμίδων (44,52%). Αξιοσημείωτα είναι, πάντως, τα ποσοστά προτίμησης στο σώμα ελληνικού οδηγισμού. Τα στελέχη του έρχονται τρίτα σε σειρά προτίμησης για τη φάση του σχεδιασμού αλλά με σημαντικό ποσοστό (24,7%) και δεύτερα για τη φάση της εφαρμογής (29,92%). Αυτά αποτελούν ένδειξη ότι οι εκπαιδευτικοί πιθανώς

εξακολουθούν να εμπιστεύονται κατασκηνωτικούς θεσμούς που συνδέονται με αξίες, φυσική ζωή και ομαδικό πνεύμα.

Τέλος, στις ελεύθερες απαντήσεις της δέκατης ερώτησης οι εκπαιδευτικοί τόνισαν τη σημασία της εκπαίδευσης στελεχών, της ευελιξίας κατά την εφαρμογή του προγράμματος και της αγάπης για το αντικείμενο και για τα παιδιά.

Τα στατιστικά αποτελέσματα που εξάχθηκαν από την έρευνα μέσω ερωτηματολογίου θα συνοπολογιστούν μαζί με τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων, ώστε όλα μαζί να συμβάλουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία θα εκτεθούν στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6:

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το τελευταίο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι διαπιστώσεις από τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν από την έρευνα μέσω συνεντεύξεων και ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου σχετικά με τις παιδαγωγικές υπηρεσίες που παρέχει ο υπό εξέταση Δήμος μέσω των Παιδικών Εξοχών του. Οι διαπιστώσεις θα αξιοποιηθούν ώστε να γίνει σύγκριση μεταξύ της υπάρχουσας κατάστασης στο Δήμο, των προσδοκιών που έχουν οι ερωτώμενοι και όσων υποστηρίζει η βιβλιογραφία για τις σύγχρονες μονάδες Παιδικών Εξοχών.

Από την εξέταση της περίπτωσης του συγκεκριμένου Δήμου, μπορούν να εξαχθούν χρήσιμα και αξιοποιήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τη φιλοσοφία που πρέπει να έχει μια σύγχρονη κατασκηνωτική μονάδα της τοπικής αυτοδιοίκησης, τους επιμέρους στόχους της που απορρέουν από τη φιλοσοφία της και, επακόλουθα, όλες τις οργανωτικές πτυχές του παιδαγωγικού προγράμματος που θα καταρτιστεί, την ομάδα που θα το σχεδιάσει, τα χαρακτηριστικά των στελεχών που θα το εφαρμόσουν και την εκπαίδευση που θα πρέπει να λαμβάνουν πριν εργαστούν με τους μικρούς κατασκηνωτές.

6.2 Διαπιστώσεις-Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις με άτομα που έχουν ενεργό συμμετοχή στο οργανωτικό μέρος του κατασκηνωτικού θεσμού και από τα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν από δασκάλους και καθηγητές γυμνασίου που διδάσκουν σε παιδιά κατασκηνωτικής ηλικίας πρόσφεραν δεδομένα για την αξιολόγηση των παιδαγωγικών υπηρεσιών που προσφέρονται στις Παιδικές Εξοχές του υπό εξέταση Δήμου. Ο συνδυασμός των στοιχείων που αντλήθηκαν από την παραπάνω έρευνα οδηγεί στις παρακάτω διαπιστώσεις:

Η θέση της βιβλιογραφίας ότι οι σύγχρονες Παιδικές Εξοχές είναι εναλλακτικές παιδαγωγικές μονάδες, γεγονός που υιοθετεί διακηρυκτικά και η μονάδα του υπό μελέτη Δήμου και φαίνεται να εφαρμόζει σε μεγάλο βαθμό στην πράξη, δεν υιοθετείται πλήρως από τους ερωτηθέντες μέσω συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων. Οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις δήλωσαν ότι θα πρέπει να διατηρείται ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας των Παιδικών Εξοχών του Δήμου, παράλληλα με τον εκπαιδευτικό προσανατολισμό τον οποίο θεωρούν επίσης θεμιτό.

Οι εκπαιδευτικοί πρόταξαν τη διδασκαλία αξιών όπως η ομαδικότητα και η καλλιέργεια της οικολογικής συνείδησης. Όσον αφορά τη μάθηση και την ψυχαγωγία, οι εκπαιδευτικοί τις ανέδειξαν ισότιμες αλλά με χαμηλότερα συνολικά ποσοστά σε σχέση με τις πρώτες προτιμήσεις τους. Από αυτά τα αποτελέσματα διαπιστώνεται ότι οι δάσκαλοι και καθηγητές αναγνωρίζουν την εισαγωγή των παιδιών στην ομαδική και οικολογική ζωή ως πρώτιστη αξία του κατασκηνωτικού θεσμού. Όσοι εμπλέκονται στο σχεδιασμό εμφανίζονται ακόμη πιο επιφυλακτικοί προς τη θεωρητική προσέγγιση της κατασκίνωσης ως «εναλλακτικού σχολείου», πιθανώς για να μην παράγουν παιδαγωγικά προγράμματα που θα επιβαρύνουν τα παιδιά αντί να τα ξεκουράσουν.

Όσον αφορά το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων ανά κατηγορία, οι εκπαιδευτικοί φάνηκαν περισσότερο παραδοσιακοί, επιλέγοντας κλασικές κατασκηνωτικές δραστηριότητες και δείχνοντας χαμηλή προτίμηση στις νέες τεχνολογίες. Οι αντίστοιχες απαντήσεις στις συνεντεύξεις έδειξαν διάθεση για καινοτομία όσον αφορά τις παιδαγωγικές δραστηριότητες.

Τα επόμενα ζητήματα που εξετάστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας ήταν η σύνθεση και η επάρκεια τόσο της ομάδας σχεδιασμού όσο και των στελεχών που εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών. Οι εκπαιδευτικοί έδειξαν ότι το πρόγραμμα πρέπει να σχεδιάζεται πρωτίστως από έμπειρους και αφοσιωμένους δασκάλους και καθηγητές. Οι ερωτηθέντες στις συνεντεύξεις προέκριναν τη συνεργασία της υπάρχουσας ομάδας με εξειδικευμένο προσωπικό. Η εφαρμογή του παιδαγωγικού προγράμματος από τα στελέχη κατασκίνωσης έτυχε γενικής προτίμησης.

Όσον αφορά το οικονομικό μέρος, οι ερωτηθέντες στις συνεντεύξεις θεώρησαν χαμηλό το ύψος των χρηματικών αποζημιώσεων των στελεχών, όσο και των ποσών για την αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος η επάρκεια των οποίων είναι αναγκαία προϋπόθεση για την παραγωγή ενός ποιοτικού προγράμματος. Τέλος, όλοι οι ερωτηθέντες μέσω συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων επέστησαν την προσοχή στην επαρκή εκπαίδευση των στελεχών πριν αναλάβουν το παιδαγωγικό τους έργο στην κατασκίνωση, ενώ στις συνεντεύξεις προτάθηκε και η δημιουργία «μητρώου στελεχών» προς αξιοποίηση από τη διοίκηση του Δήμου. Καταγράφηκε ένα γενικό

αίτημα για επέκταση και αναβάθμιση της εκπαίδευσης στελεχών από κατάλληλους εκπαιδευτές και για εμπλουτισμό του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Στις παραπάνω διαπιστώσεις σχετικά με την επάρκεια του παιδαγωγικού προγράμματος, της ομάδας για το σχεδιασμό του και των στελεχών για την εφαρμογή του, προστίθεται και η ολοκληρωμένη εναλλακτική προσέγγιση της συνεργασίας με τα εξειδικευμένα εκπαιδευτικά στελέχη των Κ.Δ.Α.Π. που προτάθηκε από τον προϊστάμενο της αρχής αδειοδότησης κατασκηνωτικών μονάδων. Το ισχύον νομικό καθεστώς (ΚΥΑ Γ.Π.Δ11οικ./31252/02.06.2021, Γ.Π.Δ11οικ./59903/18.08.2021) και σχετικές μελέτες (Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε., 2020) δείχνουν ότι η εισαγωγή του θεσμού των Κ.Δ.Α.Π. στον κατασκηνωτικό χώρο ικανοποιεί μεν το παιδαγωγικό μέρος, ωστόσο απαιτεί την πρότερη υλοποίηση χωροταξικών προσαρμογών. Επιπλέον, δεν υποκαθιστά την ανάγκη παρουσίας των στελεχών κατασκήνωσης όλων των βαθμίδων για την τήρηση του συνολικού ημερήσιου προγράμματος και τη μέριμνα για τους μικρούς κατασκηνωτές καθ'όλη τη διάρκεια της φιλοξενίας.

Η μελέτη της περίπτωσης των Παιδικών Εξοχών του κεντρικού Δήμου της Αττικής μπορεί να βοηθήσει στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την αναβάθμιση των παιδαγωγικών υπηρεσιών που προσφέρονται στους μικρούς κατασκηνωτές από το συγκεκριμένο Δήμο. Αυτά τα συμπεράσματα μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρονται από άλλες ανάλογες κατασκηνωτικές μονάδες της τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να διατηρούν το ενδιαφέρον των παιδιών και να τα ωφελούν κατά τη διάρκεια της φιλοξενίας τους.

Η φιλοσοφία μιας σύγχρονης κατασκηνωτικής ομάδας φαίνεται ότι προϋποθέτει την ισομερή ικανοποίηση των αναγκών των παιδιών για ξεκούραση και εκπαίδευση μέσα σε ένα «εναλλακτικό σχολείο» στη φύση. Δεν φαίνεται να είναι αποδεκτή για τα ελληνικά δεδομένα η τάση για πιο εντατικές και «σχολικές» μορφές εκπαίδευσης όπως η θερινή ενισχυτική διδασκαλία. Επακόλουθα, οι κατασκηνωτικοί στόχοι θα περιλαμβάνουν την ισότιμη ανάπτυξη των αξιών της ομαδικότητας και της οικολογικής ζωής, μέσα στο πλαίσιο της ξεκούρασης και της ψυχαγωγίας.

Οι παιδαγωγικές δραστηριότητες θα περιλαμβάνουν, αντίστοιχα, μια ποικιλία παραδοσιακών και καινοτόμων δράσεων ώστε να διατηρούν το ενδιαφέρον των παιδιών και να συμβάλλουν στη σωματική και νοητική ανάπτυξή τους. Η κατάρτιση του παιδαγωγικού προγράμματος θα αναλαμβάνεται από ομάδα ατόμων όλων των αναγκαίων ειδικοτήτων, η δε εφαρμογή του θα ανατίθεται σε επαρκώς εκπαιδευμένα στελέχη τα οποία, μετά την ευδόκιμη θητεία τους, θα καταχωρούνται σε «μητρώα στελεχών» προς μελλοντική αξιοποίηση.

Μια ακόμη εναλλακτική πρόταση προς μελέτη είναι η εισαγωγή ενός μικτού συστήματος Παιδικών Εξοχών και Κ.Δ.Α.Π., με σκοπό να αξιοποιηθεί η ποικιλία εκπαιδευτικών στελεχών διαφόρων ειδικοτήτων που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον συγχρηματοδοτούμενο αυτό θεσμό ώστε, μαζί με τα στελέχη κατασκήνωσης και την ομάδα σχεδιασμού, να επιτευχθεί το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα. Για την εφαρμογή αυτής της πρότασης, θα πρέπει να συνυπολογιστεί το συνολικό κόστος παιδαγωγικού προγράμματος που θα προκύψει από τη συγχρηματοδότηση των μισθών των εκπαιδευτικών και από την αποζημίωση εθελοντικής εργασίας των στελεχών, καθώς και το κόστος και ο χρόνος υλοποίησης των αναγκαίων χωροταξικών προσαρμογών στις εγκαταστάσεις. Εφόσον διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της, η πρόταση μπορεί να προκριθεί για την αναβάθμιση των κατασκηνωτικών εκπαιδευτικών υπηρεσιών.

Η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η σύγχρονη αντίληψη περί του εκπαιδευτικού, παιδαγωγικού και οικολογικού χαρακτήρα των Παιδικών Εξοχών, η οποία εφαρμόζεται σε πολλές κατασκηνωτικές μονάδες των ελληνικών ΟΤΑ με παράδειγμα την περίπτωση του κεντρικού Δήμου της Αττικής που μελετήθηκε, συνεπάγεται την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών οι οποίες πρέπει να είναι ποιοτικές και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών.

Όπως έδειξε η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της εργασίας, οι Παιδικές Εξοχές των ΟΤΑ θα πρέπει να ανανεώνονται διαρκώς και να ακολουθούν τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα του κατασκηνωτικού θεσμού. Ταυτόχρονα, οι υπεύθυνοι για τη λειτουργία τους οφείλουν να αντιλαμβάνονται κατά πόσον οι σύγχρονες τάσεις είναι εφαρμόσιμες και σε ποιο βαθμό, ώστε να προσφέρουν στα παιδιά των ελληνικών αστικών κέντρων τη δυνατότητα να ξεκουράζονται και να αφομοιώνουν με διασκεδαστικό τρόπο την κοινωνική και οικολογική γνώση που είναι τόσο πολύτιμες για τη σωματική και πνευματική τους ανάπτυξη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΕΡΕΥΝΑ ΜΕΣΩ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

A.1 Συνοδευτική Επιστολή προς ερωτώμενους:

Αγαπητή Κυρία, Αγαπητέ Κύριε,

Ονομάζομαι Σάββας Κυτίδης και είμαι τελειόφοιτος μεταπτυχιακός Φοιτητής στο Διιδρυματικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση".

Στο πλαίσιο της Διπλωματικής μου Εργασίας με θέμα "Παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης στο πλαίσιο του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών των ΟΤΑ: μελέτη περίπτωσης κεντρικού Δήμου της Αττικής", θα επιθυμούσα να έχω την πολύτιμη συμβολή σας.

Για το σκοπό αυτό, σας καλώ να συμμετάσχετε σε συνέντευξη κατά την οποία θα σας ζητήσω τη γνώμη σας σχετικά με το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών του Δήμου που μελετώ. Η συνέντευξη μπορεί να γίνει είτε δια ζώσης (υπό την αυστηρή προϋπόθεση τήρησης όλων των αναγκαίων υγειονομικών κανόνων) είτε μέσω τηλεδιάσκεψης, ανάλογα με τη δική σας προτίμηση. Σε κάθε περίπτωση, η δέσμευση του χρόνου σας δεν θα υπερβεί τα είκοσι λεπτά της ώρας.

Στοιχεία αναγνωριστικά της ταυτότητάς σας δεν θα καταγραφούν στο κείμενο της διπλωματικής εργασίας ούτε θα αποκαλυφθούν σε τρίτους για οποιονδήποτε λόγο.

Σας ευχαριστώ θερμά και ευελπιστώ στη θετική σας απόκριση.

Με εκτίμηση,

Σάββας Κυτίδης

Φοιτητής ΔΔΜΠΣ "Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση"

A.2 Βασικά Ερωτήματα συνέντευξης:

- 1. Οι Παιδικές Εξοχές του Δήμου λειτουργούν, στο πλαίσιο της σύγχρονης αντίληψης, ως θεσμός εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός και οικολογικός. Συμφωνείτε με αυτόν τον προσανατολισμό για μία δημοτική παιδική κατασκήνωση;**

[σ.σ.: Λάβετε υπόψη τους κατασκηνωτικούς στόχους του παιδαγωγικού προγράμματος: προσαρμογή στο περιβάλλον της κατασκήνωσης, την ανάπτυξη αισθήματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης, εξοικείωση και δέσιμο με τη φύση, ψυχαγωγία, βίωση εμπειριών, ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών των κατασκηνωτών, τόνωση αυτενέργειας, απόκτηση εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους, απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη δημιουργικής φαντασίας, ανάδειξη κλίσεων και ικανοτήτων, ομαδικότητα, κοινωνικότητα, προσαρμογή, συνέπεια, επιμέλεια.]

- 2. Ποια η γνώμη σας για την επάρκεια των κατηγοριών δραστηριοτήτων και για την καταλληλότητα της ομάδας σχεδιασμού; Ποιες οι προτάσεις σας;**

[σ.σ.: Οι κατηγορίες δραστηριοτήτων είναι: μουσικοκινητικές δραστηριότητες, αθλητικές δραστηριότητες, το παιχνίδι ως μέσο απόκτησης γνώσης, κατασκευές-χειροτεχνίες, ιστορίες-παραμύθια, τεχνική της παρουσίασης. Ο επικαιροποιημένος σχεδιασμός (από το έτος 2016) της δομής του παιδαγωγικού προγράμματος έγινε από τη διοίκηση των Παιδικών Εξοχών και τους υπευθύνους του τέως κέντρου δια βίου μάθησης του Δήμου.]

- 3. Θεωρείτε ικανοποιητική την εφαρμοζόμενη διαδικασία επιλογής στελεχών και εκπαίδευσής τους, για την υλοποίηση ενός ωφέλιμου παιδαγωγικού προγράμματος;**

[σ.σ.: Τα στελέχη επιλέγονται κατόπιν πρόσκλησης δημάρχου για να προσφέρουν εθελοντικά στην υλοποίηση του παιδαγωγικού προγράμματος. Αμείβονται με αποζημίωση εθελοντικής εργασίας μετά το πέρας της κατασκηνωτικής περιόδου. Η εκπαίδευση είναι μονοήμερη και περιλαμβάνει εισηγήσεις με ενδεικτικές θεματικές ενότητες τις εξής: (α) θεσμός της κατασκήνωσης και παιδαγωγική της αξία, (β) ρόλος και καθήκοντα στελέχους κατασκήνωσης / διαδικασίες κατασκήνωσης, (γ) ασφάλεια/υγιεινή/πρώτες βοήθειες στην κατασκήνωση, (δ) ρόλος των στελεχών της κατασκήνωσης σε σχέση με τα δικαιώματα του παιδιού, (ε) όλοι διαφορετικοί όλοι ίσοι, (στ) μορφές/είδη εκφοβισμού και τρόποι αντιμετώπισης και (ζ) πυροπροστασία-αντιμετώπιση κινδύνων.]

- 4. Θεωρείτε επαρκές το ετήσιο κόστος αποζημίωσης στελεχών και αγοράς υλικών παιδαγωγικού προγράμματος, ώστε να υπάρξει ποιοτικό αποτέλεσμα;**

[σ.σ.: Αποζημίωση στελεχών για εθελοντική εργασία επί δύο μήνες, ενδεικτικά: αρχηγός 400€, βοηθοί αρχηγού 300€, υπαρχηγοί 250€, βοηθοί παιδαγωγικού προγράμματος 200€, κοινοτάρχες 200€, ομαδάρχες 180€. Ετήσιος προϋπολογισμός για αγορά υλικών: 5.000€.]

- 5. Με βάση την εμπειρία σας από ανάλογες κατασκηνωτικές μονάδες, έχετε να κάνετε προτάσεις για την αναβάθμιση του παιδαγωγικού προγράμματος στις Παιδικές Εξοχές του συγκεκριμένου Δήμου;**

A.3 Περιεχόμενο των συνεντεύξεων:

Ερωτώμενος Α: Προϊστάμενος με πολυετή υπηρεσία σε αδειοδοτούσα αρχή. Έχει την αρμοδιότητα να εγκρίνει, μεταξύ άλλων, τα παιδαγωγικά προγράμματα και τη σύνθεση του στελεχιακού δυναμικού των Παιδικών Εξοχών.

Ερ.: Ποια η γνώμη σας για τη σύγχρονη αντίληψη ότι οι Παιδικές Εξοχές είναι θεσμός εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός και οικολογικός;

Απ.: Όσον αφορά τις Παιδικές Εξοχές των δήμων, θεωρώ ότι πρέπει να επιτελούν το σκοπό τους ως μέρος της κοινωνικής πολιτικής. Δηλαδή, αρκεί να δίνουν την ευκαιρία στα παιδιά την ευκαιρία για δωρεάν διακοπές με συνομηλίκους τους, ψυχαγωγία, ξεκούραση, σίτιση, φιλοξενία. Αυτό είναι ήδη από μόνο του πολύ σημαντικό για την κοινωνική ένταξη, την υλοποίηση του δικαιώματος για ελεύθερο χρόνο και διασκέδαση σε ένα προστατευόμενο περιβάλλον μακριά από την καθημερινότητα της πόλης.

Ερ.: Όσον αφορά το συγκεκριμένο Δήμο, θεωρείτε επαρκείς τις κατηγορίες δραστηριοτήτων και κατάλληλη την ομάδα σχεδιασμού;

Απ.: Η ισχύουσα νομοθεσία δεν θέτει περιορισμούς ως προς το εφαρμοζόμενο πρόγραμμα δραστηριοτήτων ούτε για το ποιος θα το σχεδιάσει. Συνεπώς, κάθε κατασκήνωση έχει το ελεύθερο να καταρτίσει το δικό της πρόγραμμα από τη δική της ομάδα σχεδιασμού και να αξιολογήσει εκ του αποτελέσματος εάν όλα αυτά επαρκούν για τις δικές της ανάγκες.

Ερ.: Η διαδικασία επιλογής στελεχών και η εκπαίδευσή τους στο συγκεκριμένο Δήμο, καθώς και το ετήσιο κόστος του παιδαγωγικού προγράμματος αρκούν κατά τη γνώμη σας ώστε να υλοποιηθεί ένα ωφέλιμο παιδαγωγικό πρόγραμμα;

Απ.: Επειδή όπως προανέφερα ο νόμος για τις Παιδικές Εξοχές δεν είναι τόσο περιοριστικός, εάν επιθυμείτε εξασφάλιση όσον αφορά την επάρκεια του στελεχιακού δυναμικού αλλά και την εξειδίκευση του παιδαγωγικού προγράμματος μπορείτε να εξετάσετε τη δυνατότητα λειτουργίας ενός ΚΔΑΠ (κέντρου δημιουργικής απασχόλησης παιδιών) στο πλαίσιο της κατασκηνωτικής φιλοξενίας, το οποίο θα αναλάβει την εφαρμογή του παιδαγωγικού προγράμματος με στελέχη που διαθέτουν υποχρεωτικά το κατάλληλο πτυχίο ανά δραστηριότητα. Σας παραπέμπω στη νομοθεσία των ΚΔΑΠ ώστε να δείτε αν η μονάδα του συγκεκριμένου Δήμου μπορεί να αποκτήσει τις εκ του νόμου προϋποθέσεις για τη λειτουργία ΚΔΑΠ. Τα ΚΔΑΠ συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό

Κοινωνικό Ταμείο ως μέρος της δράσης για την εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Οι πτυχιούχοι που εφαρμόζουν το πρόγραμμα απασχόλησης στα ΚΔΑΠ προσλαμβάνονται με συμβάσεις που ανανεώνονται για όσο διάστημα διαρκεί η δράση. Άρα έχετε στελεχιακό δυναμικό με σχετικό πτυχίο και με πιο μακρόχρονη επαγγελματική δέσμευση. Συνεπώς η αποδοτικότητα των εκπαιδευτικών υπηρεσιών μπορεί να αποβεί καλύτερη.

Ερωτώμενη Β: Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η οποία συμμετέχει επί σειρά ετών στο σχεδιασμό κατασκηνωτικών προγραμμάτων.

Ερ.: Ο Δήμος έχει ενσωματώσει στη φιλοσοφία των Παιδικών Εξοχών του τη σύγχρονη αντίληψη ότι ο κατασκηνωτικός θεσμός είναι πρωτίστως εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός και οικολογικός. Ποια η θέση σας;

Απ.: Θεωρώ ότι η παιδαγωγική πρέπει να διαπνέει όλες τις Παιδικές Εξοχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η διαπολιτισμική διαπαιδαγώγηση, που είναι και η ειδικότητά μου. Όλες οι δραστηριότητες μπορούν και πρέπει να έχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα. Να επιτρέπουν στα παιδιά πρωτίστως να ξεκουράζονται και να διασκεδάζουν στην κατασκήνωση, αλλά όλες οι δραστηριότητες να εμπνέουν συγκεκριμένες αξίες.

Ερ.: Από την εμπειρία σας, θεωρείτε ότι το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Δήμου περιλαμβάνει αρκετές και κατάλληλες κατηγορίες δραστηριοτήτων; Συμφωνείτε με την ομάδα σχεδιασμού, ως προς τη σύνθεσή της και το έργο που παράγει;

Απ.: Το παιδαγωγικό πρόγραμμα του συγκεκριμένου Δήμου περιλαμβάνει όλες σχεδόν τις παραδοσιακές ομάδες κατασκηνωτικών δραστηριοτήτων. Θεωρώ ότι θα είναι χρήσιμη η συνεργασία της ομάδας σχεδιασμού με εξειδικευμένους ανθρώπους από το χώρο της τέχνης, του αθλητισμού και της παιδαγωγικής, ώστε το πρόγραμμα να ανανεωθεί και να εμπλουτιστεί με καινούριες δραστηριότητες.

Ερ.: Σχολιάστε μου τη διαδικασία επιλογής των στελεχών και την εκπαίδευση που λαμβάνουν για να εφαρμόσουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Δήμου.

Απ.: Θεωρώ θετικό το ότι τα στελέχη είναι νέα παιδιά που συμμετέχουν εθελοντικά στον κατασκηνωτικό θεσμό και δεν το βλέπουν σαν επάγγελμα. Το θέμα είναι να προσελκύονται και επιλέγονται τα κατάλληλα άτομα που έχουν πρότερη εμπειρία στον κατασκηνωτικό θεσμό και ιδίως στο συγκεκριμένο Δήμο. Το εφαρμοζόμενο εκπαιδευτικό πρόγραμμα περιλαμβάνει

κατάλληλες θεματικές ενότητες, αλλά είναι πολύ σύντομο. Μαζί με το θεωρητικό μέρος, θα πρέπει να υπάρχει είτε παράλληλη πρακτική άσκηση είτε να περιλαμβάνονται βιωματικά εργαστήρια.

Ερ.: Θεωρείτε επαρκή την ετήσια δαπάνη του Δήμου σε αποζημιώσεις εθελοντών στελεχών και σε αγορά υλικών εκπαιδευτικού προγράμματος, ώστε να υπάρξει ένα ποιοτικό αποτέλεσμα;

Απ.: Σίγουρα η αποζημίωση των στελεχών είναι κάπως χαμηλή, αλλά μάλλον αυτή είναι η πρόβλεψη για την εθελοντική εργασία. Όσον αφορά τα υλικά παιδαγωγικού προγράμματος, θα πρότεινα μεγαλύτερη και σταθερή ετήσια δαπάνη, η οποία θα συμβαδίζει με εμπλουτισμό των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων.

Ερ.: Με βάση τη μακρά εμπειρία σας, τι προτάσεις θα κάνατε ώστε να αναβαθμιστεί το παιδαγωγικό πρόγραμμα στις Παιδικές Εξοχές του συγκεκριμένου Δήμου;

Απ.: Προτείνω εμπλουτισμό του παιδαγωγικού προγράμματος με καινούριες δραστηριότητες ώστε να μη μένει το ίδιο και να ανανεώνεται. Αυτό να ακολουθείται από ανάλογη διάθεση κονδυλίων για τα υλικά. Όπως είπα, αναβάθμιση της εκπαίδευσης των στελεχών. Και εισαγωγή της διαπολιτισμικότητας κατά τον σχεδιασμό του παιδαγωγικού προγράμματος όσο και στην εκπαίδευση των στελεχών που θα το υλοποιήσουν.

Ερωτώμενη Γ: Δασκάλα που υπηρετεί σε δημοτικά σχολεία και δραστηριοποιείται στον κατασκηνωτικό θεσμό.

Ερ.: Ως διδάσκουσα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, συμφωνείτε ότι οι Παιδικές Εξοχές δεν είναι απλά χώρος αναψυχής αλλά μια μορφή συνέχισης της εκπαίδευσης κατά τους θερινούς μήνες;

Απ.: Συμφωνώ. Οι ψυχαγωγικές δραστηριότητες στις Παιδικές Εξοχές πρέπει να έχουν παιδαγωγικό προσανατολισμό.

Ερ.: Στον υπό εξέταση Δήμο, θεωρείτε επαρκείς τις κατηγορίες δραστηριοτήτων και κατάλληλη την ομάδα σχεδιασμού;

Απ.: Βλέποντας τη διάρθρωση του προγράμματος, θεωρώ ότι η ομάδα σχεδιασμού έχει κάνει καλή δουλειά. Θέλω μόνο να τονίσω ότι η χρήση τεχνολογίας στην κατασκηνωση πρέπει να είναι επιλεκτική, π.χ. να είναι τύπου stem, ώστε τα παιδιά να μην απορροφώνται στα ηλεκτρονικά μέσα και αποκόπτονται από τη φύση, χάνοντας αυτή την ευκαιρία των 12-15 ημερών. Πάντως, η

επιτυχία του παιδαγωγικού προγράμματος εξαρτάται από το πώς αυτό εφαρμόζεται. Δηλαδή εξαρτάται από τα στελέχη.

Ερ.: Σας παρουσιάζω τη διαδικασία επιλογής στελεχών για εθελοντική εργασία και την εκπαίδευση που λαμβάνουν πριν ξεκινήσει η κατασκηνωτική περίοδος στο Δήμο. Τα θεωρείτε επαρκή;

Απ.: Θεωρώ ότι τουλάχιστον η προηγούμενη κατασκηνωτική εμπειρία, έστω και από την πλευρά του κατασκηνωτή, είναι απολύτως απαραίτητη προϋπόθεση. Δεν είναι ωστόσο αρκετή. Εφόσον δεν λειτουργούν σχολές εκπαίδευσης στελεχών κατασκήνωσης ή δεν οργανώνονται ειδικά σεμινάρια (τα οποία καλό θα ήταν να περιλαμβάνουν και πρακτική άσκηση), πιστεύω ότι τα στελέχη που επιλέγονται με το ισχύον σύστημα θα πρέπει να έχουν κάνει πρακτική άσκηση στη συγκεκριμένη κατασκήνωση ένα χρόνο πριν πιάσουν δουλειά. Γενικά, στις κατασκηνωτικές μονάδες των δήμων υπάρχουν συχνά θέματα όσον αφορά τα στελέχη, διότι πρόκειται συνήθως για νεαρά παιδιά που δεν διαθέτουν την κατάρτιση παιδαγωγού, τα περισσότερα δεν φοιτούν σε κάποια παιδαγωγική σχολή, έρχονται στις κατασκηνώσεις για να κάνουν παρέες χωρίς να υπολογίσουν τη δυσκολία να είσαι υπεύθυνος για τόσα παιδιά. Υπάρχουν όμως και πολλά στελέχη που συμμετέχουν κάθε χρόνο κι έτσι αποκτούν εμπειρία και ικανότητες.

Ερ.: Το κόστος που διαθέτει ο Δήμος για το παιδαγωγικό πρόγραμμα (αποζημίωση στελεχών και αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος) είναι κατά τη γνώμη σας επαρκές;

Απ.: Δεν μπορώ να αξιολογήσω το κόστος αποζημίωσης στελεχών, αν και από την πλευρά των στελεχών σίγουρα θα θεωρείται γενικά χαμηλό. Μπορώ ωστόσο να προτείνω να προβλεφθεί κονδύλι για την αρτιότερη εκπαίδευση των στελεχών. Όσον αφορά τα υλικά, θεωρώ ότι 5 χιλιάδες ευρώ ετησίως είναι γενικά ικανοποιητικός προϋπολογισμός. Και πάλι, εξαρτάται από τις επιμέρους ανάγκες. Σε σχέση με άλλες δημόσιες κατασκηνώσεις, θεωρώ ότι είναι πολύ καλή πρόβλεψη.

Ερ.: Έχετε να κάνετε προτάσεις, βάσει της εμπειρίας σας σε κατασκηνωτικές μονάδες, για την αναβάθμιση του παιδαγωγικού προγράμματος στις Παιδικές Εξοχές του συγκεκριμένου Δήμου;

Απ.: Θα επαναλάβω αυτά που είπα παραπάνω. Να διατηρηθεί η τακτική περιορισμένης χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων και να ενισχυθεί το σύστημα εκπαίδευσης των στελεχών. Τα στελέχη εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα, άρα όλα κρίνονται εκεί.

Ερωτώμενος Δ: Εκπαιδευτής ενηλίκων, υπεύθυνος σχεδιασμού και υλοποίησης παιδαγωγικού προγράμματος σε Παιδικές Εξοχές δήμων της Αττικής.

Ερ.: Ποια η γνώμη σας για το σύγχρονο προσανατολισμό των Παιδικών Εξοχών (θεσμός εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός, οικολογικός);

Απ.: Συμφωνούμε αλλά προσθέτουμε ότι πολύ μεγάλη σημασία έχει και ο ψυχαγωγικός προσανατολισμός της κατασκλήνωσης: τα παιδιά έχουν την ανάγκη να περάσουν καλά μετά από μια έντονη και κουραστική σχολική χρονιά αλλά και να μάθουν, να ευαισθητοποιηθούν για πολλά θέματα που δεν τα βρίσκουν στο σχολικό περιβάλλον. Σε γενικές γραμμές ακόμη νομίζουμε ότι ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του θεσμού των κατασκηνώσεων πρέπει να έχει μικρότερη βαρύτητα από τους άλλους – τόσο σε χρόνο όσο και ως στοχοθεσία για τους υπευθύνους του σχεδιασμού και της υλοποίησης του προγράμματος.

Ερ.: Θεωρείτε το πρόγραμμα επαρκές ως προς τις κατηγορίες δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει; Επίσης, είναι επαρκής η ομάδα σχεδιασμού;

Απ.: Οι κατηγορίες δραστηριοτήτων είναι αρκετές, κάθε έτος πρέπει να δοκιμάζονται και νέες, να αξιοποιείται η εμπειρία των παρελθόντων ετών αλλά και να εμπλουτίζεται ο κατάλογος των εν λόγω δραστηριοτήτων με νέες ή με παραλλαγές των ήδη δοκιμασμένων. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία με το κατάλληλο προσωπικό – αθλητές, καλλιτέχνες, παιδαγωγούς γενικά. Θέλουμε τις κλασικές κατηγορίες δραστηριοτήτων αλλά καλό θα ήταν να υπάρχουν και νέες καινοτόμες ακόμη και άγνωστες στο ευρύ φάσμα των παιδιών.

Ερ.: Ποια η γνώμη σας για τη διαδικασία επιλογής και εκπαίδευσης των στελεχών;

Απ.: Η εκπαίδευση των στελεχών πρέπει να είναι ένα βασικό κομμάτι της προετοιμασίας των Παιδικών Εξοχών, να εμπλουτιστεί με περισσότερες ενότητες ή να διευρυνθούν οι ήδη υπάρχουσες και να είναι υποχρεωτική για όλα τα στελέχη και το προσωπικό των Παιδικών Εξοχών. Πρέπει να βρεθούν κίνητρα όπως η χορήγηση βεβαίωσης παιδαγωγικού προγράμματος ώστε οι ενδιαφερόμενοι να παρακολουθήσουν ένα πιο διευρυμένο και απαιτητικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Καλό θα ήταν επίσης να δημιουργηθεί μία βάση δεδομένων με στελέχη ανά ειδικότητα και με αξιολόγηση καθ' έτος και κάθε χρόνο η εκάστοτε διοίκηση των Παιδικών Εξοχών να ανατρέχει σε αυτήν και να την αξιοποιεί.

Ερ.: Θεωρείτε ότι τα ετήσια ποσά που διατίθενται για την αποζημίωση στελεχών και την αγορά υλικών παιδαγωγικού προγράμματος είναι αρκετά για να παραχθεί ποιοτικό αποτέλεσμα;

Απ.: Τα ποσά των αμοιβών είναι σχετικά μικρά αλλά αν μιλάμε για το πλαίσιο της εθελοντικής εργασίας μάλλον δεν θα μπορούσαν να είναι πολύ υψηλότερα. Ο ετήσιος προϋπολογισμός για αγορά υλικών: 5.000€ είναι πράγματι ο μικρότερος δυνατός αν μιλάμε για 2000 παιδιά ή και περισσότερα... Επίσης αν σκεφτεί κανείς τον αναλώσιμο χαρακτήρα των υλικών αυτών κάθε έτος πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για την προμήθειά τους και μάλιστα σε επαρκείς ποσότητες.

Ερ.: Με βάση την εμπειρία σας, ποιες θα ήταν οι προτάσεις σας για την αναβάθμιση του παιδαγωγικού προγράμματος στις Παιδικές Εξοχές του συγκεκριμένου Δήμου;

Απ.: Εκπαίδευση στελεχιακού δυναμικού. Εμπλουτισμός συνεργασιών με αθλητές, καλλιτέχνες, μουσικούς, και εν γένει δημιουργούς διαφόρων βαθμίδων. Εμπλουτισμός δραστηριοτήτων πέρα από τις κλασσικές που αποτελούν τον κορμό σε όλες τις κατασκηνώσεις.

Ερωτώμενη Ε: Αρχηγός κατασκηνώσεων, υπεύθυνη εφαρμογής παιδαγωγικού προγράμματος σε Παιδικές Εξοχές ασφαλιστικών ταμείων.

Ερ.: Ποια η γνώμη σας για τη σύγχρονη αντίληψη που θεωρεί τις Παιδικές Εξοχές θεσμό εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό, οικολογικό;

Απ.: Αυτή η τάση τείνει να επικρατήσει στο χώρο των Παιδικών Εξοχών όπου φιλοξενούνται παιδιά χωρίς τους γονείς τους. Το παιδαγωγικό πρόγραμμα πλέον καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα της κατασκηνωτικής ημέρας. Θα πρέπει όμως αυτό να είναι σε ισορροπία με την ανάγκη των παιδιών για απλή ξεκούραση και διασκέδαση.

Ερ.: Στη μονάδα του Δήμου που μελετάμε, θεωρείτε επαρκείς τις κατηγορίες δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει το παιδαγωγικό τους πρόγραμμα; Θεωρείτε κατάλληλη την ομάδα σχεδιασμού;

Απ.: Θεωρώ το πρόγραμμα πολύ καλό, σε σχέση μάλιστα με αρκετές άλλες κατασκηνωτικές μονάδες από τις οποίες έχω εμπειρία. Θα συμπλήρωνα να λάβετε υπόψη ότι σε κάποιες μονάδες έχει εισαχθεί και η ρομποτική, ιδίως για τις ημέρες που ο καιρός δεν προσφέρεται για υπαίθριες δραστηριότητες (υπερβολική ζέστη ή καλοκαιρινή μπόρα). Όσον αφορά την ομάδα σχεδιασμού, βλέπω ότι έχει κάνει καλή κατανομή στο ημερήσιο πρόγραμμα γενικότερα.

Ερ.: Σας περιγράψω τον τρόπο επιλογής στελεχών και την εκπαίδευσή τους. Θεωρείτε ότι είναι κατάλληλες οι παραπάνω διαδικασίες ώστε να υλοποιηθεί ένα πρόγραμμα ωφέλιμο για τα παιδιά;

Απ.: Θεωρώ ότι δεν υπάρχει πρόβλημα με τη διαδικασία επιλογής των στελεχών. Όσον αφορά την εκπαίδευσή τους, θα πρέπει να εμπλουτιστεί. Επιπλέον, προτείνω τη δημιουργία μιας «τράπεζας στελεχών» για να επιλέγει ο Δήμος στελέχη με συγκεκριμένες ειδικότητες / δεξιότητες.

Ερ.: Θεωρείτε ικανοποιητικά τα ετήσια κόστη αποζημίωσης στελεχών (ως εθελοντών) και αγοράς υλικών παιδαγωγικού προγράμματος;

Απ.: Θεωρώ ότι η αμοιβή των στελεχών είναι χαμηλή. Αλλά δυστυχώς αυτά είναι τα δεδομένα για την εθελοντική συμμετοχή. Ένα καλύτερο οικονομικό κίνητρο μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερη αφοσίωση στο αντικείμενο. Όσον αφορά το ετήσιο ποσό για τα υλικά, πιστεύω ότι είναι σχετικά χαμηλό αν υπολογίσουμε ότι ο Δήμος φιλοξενεί δύο με δύομισι χιλιάδες παιδιά κάθε καλοκαίρι, ιδίως όταν μιλάμε για τα αναλώσιμα και για όσα υλικά χρειάζονται συχνή αντικατάσταση.

Ερ.: Η πείρα σας στη θέση της Αρχηγού είναι μεγάλη. Τι θα προτείνατε για την αναβάθμιση του παιδαγωγικού προγράμματος στις Παιδικές Εξοχές του συγκεκριμένου Δήμου;

Απ.: Συστήνω συνεχή ενημέρωση για τις εξελίξεις στον κατασκηνωτικό θεσμό, με συμμετοχή στα κατασκηνωτικά συνέδρια. Συστηματικότερη εκπαίδευση και κάποια κίνητρα για τα στελέχη.

B. ΕΡΕΥΝΑ ΜΕΣΩ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

B.1 Συνοδευτική Επιστολή προς Διευθυντές Δημοτικών-Γυμνασίων:

Αγαπητή κ. Διευθύντρια, Αγαπητέ κ. Διευθυντά,

Ονομάζομαι Σάββας Κυτίδης και είμαι τελειόφοιτος μεταπτυχιακός Φοιτητής στο Διϊδρυματικό Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση".

Στο πλαίσιο της Διπλωματικής μου Εργασίας με θέμα "Παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης στο πλαίσιο του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών των ΟΤΑ: μελέτη περίπτωσης κεντρικού Δήμου της Αττικής", θα επιθυμούσα να έχω την πολύτιμη γνώμη σας, καθώς επίσης και των Εκπαιδευτικών που διδάσκουν στις Σχολικές Μονάδες που προΐσταστε.

Για το σκοπό αυτό, θα σας παρακαλούσα εάν έχετε τη δυνατότητα να αφιερώσετε εσείς και οι δάσκαλοι/καθηγητές σας, λίγο από το χρόνο σας, ώστε να συμπληρώσετε ένα ερωτηματολόγιο αναφορικά με το τι θα πρέπει να περιλαμβάνει το παιδαγωγικό πρόγραμμα των μαθητών σας, ηλικίας 6-12 ή 13-15 ετών, που φιλοξενούνται κάθε χρόνο στις Παιδικές Εξοχές του υπό μελέτη Δήμου.

Οι απαντήσεις θα είναι ανώνυμες και δεν θα ζητηθούν στοιχεία αναγνωριστικά της ταυτότητάς σας.

Μπορείτε να βρείτε το ερωτηματολόγιο στον παρακάτω σύνδεσμο:

Σας ευχαριστώ θερμά και εύχομαι δύναμη στο έργο σας!

Με εκτίμηση,

Σάββας Κυτίδης

Φοιτητής ΔΔΜΠΣ "Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση"

B.2 Αποτελέσματα απαντήσεων στο Ερωτηματολόγιο:

Π.1: Πού υπηρετείτε;

<i>Βαθμίδα εκπαίδευσης σχολείου</i>	<i>Απάντησαν</i>
<i>Δημοτικό</i>	54
<i>Γυμνάσιο</i>	22
ΣΥΝΟΛΟ	76

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.2: Με ποια ιδιότητα;

<i>Ιδιότητα εκπαιδευτικού</i>	<i>Απάντησαν</i>
<i>Διευθυντής/Διευθύντρια</i>	26 (19 στο δημοτικό, 7 στο γυμνάσιο)
<i>Δάσκαλος/Δασκάλα</i>	35
<i>Καθηγητής/Καθηγήτρια</i>	15
ΣΥΝΟΛΟ	76

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.3: Ως εκπαιδευτικός, ποιους από τους παρακάτω στόχους του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών θεωρείτε σημαντικούς;

<i>Στόχοι παιδαγωγικού προγράμματος</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Προσαρμογή στο περιβάλλον της κατασκήνωσης, ανάπτυξη αισθήματος ασφάλειας και εμπιστοσύνης</i>	54	16,26%
<i>Εξοικείωση και δέσιμο με τη φύση</i>	64	19,39%
<i>Ψυχαγωγία, βίωση εμπειριών, ικανοποίηση αναγκών και επιθυμιών των κατασκηνωτών</i>	44	13,33%

<i>Στόχοι παιδαγωγικού προγράμματος</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΠΙΝΑΚΑ]</i>		
<i>Τόνωση αυτενέργειας, απόκτηση εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στις ικανότητές τους</i>	45	13,63%
<i>Απόκτηση γνώσεων, ανάπτυξη δημιουργικής φαντασίας, ανάδειξη κλίσεων και ικανοτήτων</i>	44	13,33%
<i>Ομαδικότητα, κοινωνικότητα, προσαρμογή, συνέπεια, επιμέλεια</i>	73	22,12%
<i>ΑΛΛΟ: Περιβαλλοντική αγωγή</i>	5	1,51%
<i>ΑΛΛΟ: Αποδοχή ιδιαιτεροτήτων, στήριξη των αδυνάμων</i>	1	0,30%
ΣΥΝΟΛΟ	330	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.4: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Αθλητικές Δραστηριότητες του παιδαγωγικού προγράμματος των Παιδικών Εξοχών;

<i>Αθλητικές δραστηριότητες</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Κλασικά ομαδικά αθλήματα (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλεϊ κλπ)</i>	64	30,77%
<i>Αθλήματα στίβου</i>	43	20,67%
<i>Ποδήλατο</i>	60	28,84%
<i>Χορό / Αεροβική άσκηση</i>	38	18,26%
<i>ΑΛΛΟ: Κολύμβηση</i>	2	9,60%
<i>ΑΛΛΟ: Πατίνια, τραμπολίνο, ασκήσεις ισορροπίας</i>	1	4,80%
ΣΥΝΟΛΟ	208	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.5: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Μουσικοκινητικές Δραστηριότητες;

<i>Μουσικοκινητικές δραστηριότητες</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Τραγούδι</i>	64	52,03%
<i>Μουσικά παιχνίδια</i>	59	47,97%
<i>ΑΛΛΟ:</i>	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	123	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.6: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνει η δραστηριότητα «Το παιχνίδι ως μέσο απόκτησης γνώσης»;

<i>Παιχνίδια</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Παιχνίδια γνωριμίας</i>	66	20,30%
<i>Παιχνίδια εμπιστοσύνης</i>	47	14,46%
<i>Θεατρικά παιχνίδια</i>	38	11,69%
<i>Μουσικά παιχνίδια</i>	42	12,92%
<i>Παιχνίδια στρατηγικής (π.χ. επιτραπέζια)</i>	25	7,69%
<i>Μεγάλα παιχνίδια με συγκεκριμένη δράση και πολλούς κανόνες</i>	38	11,69%
<i>Η Κυκλοφοριακή Αγωγή σαν παιχνίδι, με χρήση ποδηλάτων και παιδικών αυτοκινήτων μέσα στο Πάρκο Κυκλοφοριακής Αγωγής</i>	67	20,61%
<i>ΑΛΛΟ: Περιβαλλοντική εκπαίδευση</i>	1	0,30%
<i>ΑΛΛΟ: Παιχνίδια με χρήση τεχνολογίας (π.χ. stem)</i>	1	0,30%
ΣΥΝΟΛΟ	325	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.7: Τι θα πρέπει να περιλαμβάνουν οι Κατασκευές και Χειροτεχνίες;

<i>Κατασκευές-Χειροτεχνίες</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Αξιοποίηση «άχρηστου υλικού» από τη φύση (φύλλα, κλαδιά, σπόρια, λουλούδια, υλικά της θάλασσας κλπ.)</i>	59	32,77%
<i>Κολλάζ με χαρτί και χρώματα</i>	36	20,00%
<i>Ξυλοκατασκευές</i>	47	26,11%
<i>Μουσειοπαιδαγωγική ζωγραφική</i>	32	17,77%
<i>ΑΛΛΟ: Αξιοποίηση υλικών προς ανακύκλωση</i>	5	2,77%
<i>ΑΛΛΟ: Κατασκευές ρομποτικής</i>	1	0,55%
ΣΥΝΟΛΟ	180	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.8: Τι είδους Ιστορίες και Παραμύθια θα πρέπει να περιλαμβάνονται;

<i>Ιστορίες-Παραμύθια</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Παραδοσιακά παραμύθια</i>	25	17,73%
<i>Ιστορικά γεγονότα με παιδαγωγικό περιεχόμενο</i>	57	40,42%
<i>Παραμύθια ανάπτυξης της φαντασίας</i>	59	41,84%
<i>ΑΛΛΟ:</i>	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	141	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.9: Ποιες δραστηριότητες είναι κατάλληλες για να μυήσουν τα παιδιά στην τεχνική της Προετοιμασίας και Παρουσίασης διαφόρων Θεμάτων;

<i>Τεχνική Παρουσίασης</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Διδασκαλία χρήσης παραδοσιακών μέσων & μέσων σύγχρονης τεχνολογίας παρουσιάσεων</i>	29	24,16%
<i>Ομαδική παρουσίαση ενός θέματος από τα παιδιά</i>	73	60,84%
<i>Ατομικές παρουσιάσεις θεμάτων από τα παιδιά</i>	18	15%
<i>ΑΛΛΟ:</i>	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	120	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.10: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να σχεδιάζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών;

<i>Κατηγορίες παιδαγωγών (για το σχεδιασμό)</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Δάσκαλοι-Καθηγητές (απόφοιτοι των αντίστοιχων σχολών ΑΕΙ)</i>	70	40,22%
<i>Έμπειρα Στελέχη Κατασκήνωσης ανώτατων βαθμίδων (Αρχηγοί-Βοηθοί Αρχηγοί)</i>	61	35,05%
<i>Έμπειρα Στελέχη Εκπαίδευσης του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού</i>	43	24,71%
ΣΥΝΟΛΟ	174	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.11: Ποιες κατηγορίες παιδαγωγών μπορούν και πρέπει να εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών;

<i>Κατηγορίες παιδαγωγών (για την εφαρμογή)</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Δάσκαλοι-Καθηγητές (απόφοιτοι των αντίστοιχων σχολών ΑΕΙ)</i>	35	25,54%
<i>Έμπειρα Στελέχη Κατασκήνωσης όλων των βαθμίδων</i>	61	44,52%
<i>Έμπειρα Στελέχη του Σώματος Ελληνικού Οδηγισμού</i>	41	29,92%
ΣΥΝΟΛΟ	137	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

Π.12: Θα θέλατε να προσθέσετε διευκρινίσεις σχετικά με πρόσθετα προσόντα ή εξειδικεύσεις που θα πρέπει να έχουν όσοι σχεδιάζουν και εφαρμόζουν το παιδαγωγικό πρόγραμμα των Παιδικών Εξοχών; (απαντήσεις ανοικτού τύπου που ομαδοποιήθηκαν)

<i>Πρόσθετα προσόντα ή εξειδικεύσεις</i>	<i>Συχνότητα</i>	<i>Ποσοστιαία Σχετική Συχνότητα</i>
<i>Σωστή εκπαίδευση των στελεχών από κατάλληλους εκπαιδευτές</i>	5	62,5%
<i>Επικοινωνία με τα παιδιά, αγάπη για το αντικείμενο</i>	2	25%
<i>Φαντασία και ευελιξία στην εφαρμογή των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων</i>	1	12,5%
ΣΥΝΟΛΟ	8	

Πηγή: δική μου επεξεργασία συλλεγέντων δεδομένων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αρχείο Τμήματος Παιδικών Εξοχών κεντρικού Δήμου της Αττικής.

Γιόκαρης Ι.Ξ. (1959), *Εγκόλπιον Παιδικών Κατασκηνώσεων*, ΤΥΠΕΤ, Αθήνα.

ΚΥΑ 21650 «Καθορισμός αποδοχών στελεχών των Παιδικών Εξοχών του Δήμου Αθηναίων στον Άγιο Ανδρέα για το έτος 2019» (ΦΕΚ Β΄ 1528/22.04.2020).

ΚΥΑ Γ.Π. Δ11 οικ./31252 «Προϋποθέσεις έκδοσης άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)» (ΦΕΚ Β΄2332/02.06.2021).

ΚΥΑ Γ.Π. Δ11 οικ./59903 «Προϋποθέσεις έκδοσης άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης (Κ.Δ.Α.Π.) που στεγάζονται σε δημόσια σχολικά κτίρια» (ΦΕΚ Β΄ 3851/18.08.2021).

ΚΥΑ Δ22/οικ.37641/1450/30.08.2016 (ΦΕΚ Β΄ 2712/30.08.2016) «Καθορισμός όρων και προϋποθέσεων λειτουργίας κατασκηνώσεων που οργανώνονται με ίδια μέσα, με πληρωμή ή χωρίς πληρωμή από φυσικά ή Νομικά Πρόσωπα ή από Δημόσιες Υπηρεσίες ή Οργανισμούς ή Οργανώσεις».

Λεβεντάκης Χ. & Γκαρίλα Β. (2019), Ο θεσμός των Μαθητικών κατασκηνώσεων – Παιδικών Εξοχών στην Ελλάδα. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος», 7 (3), 130-151.

Μάκρας Σ. (2009), *Στην Παιδική Κατασκήνωση*, Μελωδία-Καψάσκης, Αθήνα.

Μοντιάνο Α. & Μπάζας Κ. (2016), *Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Στελεχών Παιδικών Εξοχών – Κατασκηνώσεων Δήμου Αθηναίων (ΠΕΚΔΑ)*, Κέντρο Δια Βίου Μάθησης Δήμου Αθηναίων, Αθήνα.

Νόμος 748/1948 (ΦΕΚ Α΄ 200/09.08.1948) «Περί Παιδικών Εξοχών και Ειδικών Εστιών Σιτίσεως Παίδων».

Νόμος 2101/1992 (ΦΕΚ Α΄ 192/02.12.1992) «Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού».

Νόμος 2190/1994 (ΦΕΚ Α΄ 28/03.03.1994) «Σύσταση ανεξάρτητης αρχής για την επιλογή προσωπικού και ρύθμιση θεμάτων διοίκησης».

Νόμος 3230/2004 (ΦΕΚ Α΄ 44/11.02.2004) «Καθιέρωση συστήματος διοίκησης με στόχους, μέτρησης της αποδοτικότητας και άλλες διατάξεις».

Φιλίππου, Κ. & Κουθούρης, Χ. (2014), Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων παιδιών που συμμετέχουν σε τυπικές κατασκηνώσεις και σε κατασκηνώσεις με προγράμματα υπαιθρίων δραστηριοτήτων. Ελληνικό Περιοδικό Διοίκηση Αθλητισμού & Αναψυχής, 11 (1), 55-72.

Ξενόγλωσση

Alexandris K. & Kouthouris C. (2005), Personal incentives for participation in summer children's camps: Investigating their relationships with satisfaction and loyalty. *Journal of Managing Leisure*, 10, 1-15.

Eells E. (1986), *History of Organized Camping: The First 100 Years*, American Camp Association, Mantinsville, IN.

Hsieh T. & Soohoo J. (2019), Possibilities and limitations of summer camps to address summer learning loss: A mixed method study. 2019 American Camp Association Research Forum Book of Abstracts, Nashville, TN.

McHugh E. (1995), Going 'Beyond the Physical': Social Skills and Physical Education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 66 (4), 19-21.

Smith M.B. (2006), 'The Ego Ideal of the Good Camper' and the Nature of Summer Camp, *Environmental History*, 11 (1), 70-101.

Smith P.L. (2010), Well-Founded Hope: From the Past to the Future. *Camping Magazine – American Camp Association*, 83 (1), www.acacamps.org.

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε. (2020), *Χρήσιμος Οδηγός ίδρυσης και λειτουργίας Δημοτικών Κ.Δ.Α.Π. Όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε...* Διαθέσιμο στη δ/ση www.eetaa.gr [Πρόσβαση 22 Αυγούστου 2021].

Ιωαννίδου Ε. (2015), *Μάνατζμεντ Μάρκετινγκ & Αναψυχή Κατασκηνώσεων*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Διαθέσιμο στη δ/ση www.kallipos.gr [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2021].

Κατασκηνώσεις ΤΥΠΕΤ: παιδαγωγικό πρόγραμμα. Διαθέσιμο στη δ/ση <https://camps.typet.gr> [Πρόσβαση 12 Αυγούστου 2021].